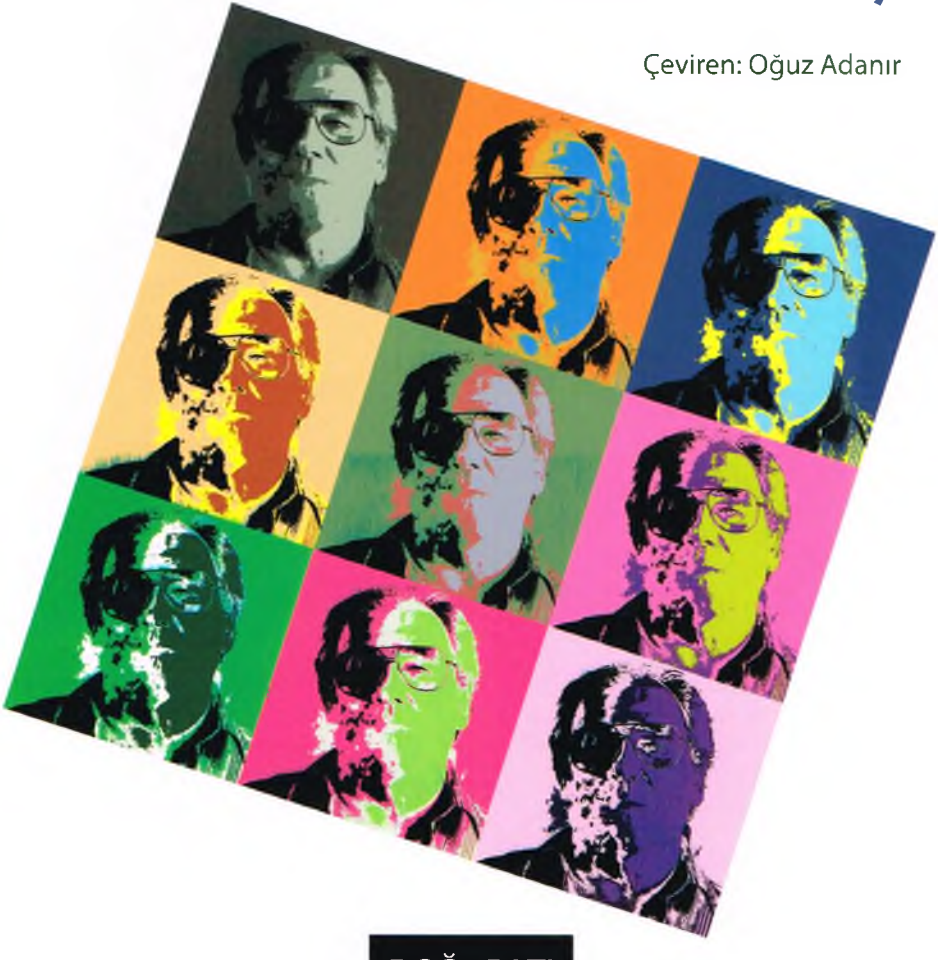
Jean Baudrillard

Can Çekişen Küresel Güç

Çeviren: Oğuz Adanır

DOĞUBATI

Jean Baudrillard

Can Çekişen Küresel Güç

Jean Baudrillard

Can Çekişen Küresel Güç

Çeviren: Oğuz Adanır

DOĞUBATI

Jean Baudrillard (1929-2007)

Fransız düşünür ve sosyolog. Medya üzerine yaptığı çalışmalarla bütün dünyada ün kazanmıştır. Simülasyon kuramıyla günümüz siyasi ve ideolojik akımlarına radikal eleştiriler yöneltmiştir. Baudrillard'a göre artık gerçek dünya ile imgeleri arasında ayırım yapma becerisine sahip değiliz. Bugün, reklâmlar 'şey'lerden çok imgeler satıyor bize. Chanel, Calvin Klein veya GAP gibi markaların temsil ettiği nitelik veya değerden çok etiketlerini veya göstergesini satın alıyoruz. Baudrillard'ın en ünlü açıklaması, Körfez Savaşı'nın "gerçekten yaşanmadığı" ile ilgiliydi. Ortadoğu'nun ekrandaki temsili düşmanı iblisleştirmek için kullanıldı, görüntüleme araçlarıyla güdümlü füzeler fırlatıldı ve hedefler vuruldu. CNN izleyicileri savaşı bir 'medya olayı' olarak rahat ve geniş koltuklarında cipsi yiyerek izledi. Savaşın yeri ve bölgesi herhangi bir sınır içermiyordu. Bu savaş yayılarak Batı'da televizyon ekranlarına taşınmıştı. Füze bombardımanı ile imge bombardımanı arasında bir ayırımın yapılamayacağı noktaya dek üstelik... Baudrillard böyle bir dünyada eleştiri gücünü tamamen yitirmiş olduğumuzu öne sürer.

© Tüm hakları Doğu Batı Yayınları'na aittir.

© Sens & Tonka éditeurs, 2015.

Fransızca Özgün Metin
L'agonie de la puissance

Fransızcadan Çeviren
Oğuz Adanır

Yayına Hazırlayan
Taşkın Takış

Kapak Tasarımı
Harun Ak

Baskı
Tarcan Matbaacılık
Şubat 2017

Doğu Batı Yayınları
Yüksel Cad. 36/4 Kızılay/Ankara
Tel: 0 312 425 68 64-425 68 65

www.dogubati.com

ISBN: 978-605-9328-61-6 / Sertifika No: 15036

Doğu Batı Yayınları-168 Sosyoloji-28

Kapak Resmi: Jean Baudrillard
(Andy Warhol tarzı, Baudrillard, *Amérique*, Fransızca baskı)

İÇİNDEKİLER

Çevirmenin Notu	9
Yayınevinin Notu	11
Küresel Karşıtlık Oyunu ya da Can Çekişen Küresel Güç	13
Hâkimiyetten Hegemonyaya	48
Diyalog Şansı Tanınmayanlar	69

Bizi bu metinlerin varlığından ve niteliğinden haberdar ettiği için
Sylvère Lotringer'e;
bu metinleri yayımlamamıza izin verdiği için de
Marine Baudrillard'a teşekkürlerimizle

ÇEVİRMENİN NOTU

"Gücün Can Çekişmesi", "Can Çekişen Güç" ya da "Can Çekişen Küresel Güç" başlıkları arasında tercihimi neden üçüncüden yana kullandığımı söyleyebilmek kolay değil. M. Gane'in deyimiyle Baudrillard'ın düşünceleri "radikal bir belirsizlik" içerir. Ben bu durumu "belirgin bir belirsizlik" şeklinde ifade ediyorum.

Örneğin bu makalelerde sözü edilen güç nedir? Nasıl tanımlanmış ve açıklanmıştır gibi soruların yanıtını kesin bir şekilde verebilmek neredeyse olanaksız. Oysa metin boyunca güç sözcüğünün yakınlarında, çevresinde dolaşan bir başka sözcük varsa o da "küresel"dir.

Bu metinlerde (Fransızca baskının 22. sayfasında) "can çekişen güç" ifadesi yer alıyor, ancak bağlantılı olduğu bir önceki tümcede "küresel özellikler" sözcükleri var.

Buna karşın küresel gücün bir sahibi olmadığım ve olamayacağını okuyoruz. Küresel güç hem bir şeylerin sonu hem başka bir şeyin başlangıcı, ancak aynı zamanda ne idiği belirsiz bir şeye benziyor.

Bu arada özellikle bu metinde sözü geçen güç kavramı kendinden menkul bir varlığa sahip olamayacağına göre anlaşılabilmesi için bir başka kavram ya da sözcükle ilişkilendirilmesi gerekir ki, en uygun terimin "küresel" olduğu söylenebilir.

"Ne olursa olsun bu küresel karşılıklı meydan okuma sürecinde henüz son sözün söylenmediği ve her şeyin tam bir belirsizlik içinde olduğu söylenebilir" gibi bir tümceyle sonlanan bir kitapta, okuyucu, buradaki "güç" kavramının neye tekabül ettiğine belki metni okuduktan sonra kendi karar verebilecektir!

*

Çağımızın en önemli düşünürlerinden birinin amansız bir hastalıkla boğuştuğu son aylarda yazdığı bu metinler tarihî bir niteliğe sahip. Zira böylesine zor koşullarda bile dünyaya (beğenilir ya da beğenilmez, kabul edilir ya da edilmez bilemem ancak) insanı şaşırtan zihin açıcı perspektifler sunmayı sürdürüyor. Baudrillard gibi bir insanı (aslında her insan için geçerli olabilir) tüm çelişkileriyle birlikte kabul etmek gerekiyor. Düşüncelerinin çelişkilerle dolu olduğunu hiç duraksamadan kabul eder, çünkü bunlar benim çelişkilerim olmaktan çok çelişkilerle dolu bir dünyadan yaşamaktan kaynaklanıyor, oysa ben onları yansıtmaktan başka bir şey yapmıyorum, der. Önemli olanın düşüncelerinin ayrıntılarında kaybolmak değil, özünü kavramak olduğunu düşünüyorum. Baudrillard ancak bu koşulla anlaşılır bir düşünür haline gelebilir.

Aramızdan ayrıldıktan sonra eşine yaptığım ziyaretlerden birinde bana esprili bir dille, bazen kendi yazdıklarını daha iyi kavrayabilmek amacıyla iyi bildiği Almanca ve Portekizce çevirilerini okurdu (eşine öyle dermiş) dediğini anımsıyorum. İroni düzeyi bu kadar yüksek bir insana ancak saygı duyulabilir.

İzmir, Ağustos 2016

YAYINEVİNİN NOTU

Can Çekişen Küresel Güç başlığı altında Jean Baudrillard'ın (1929-2007) 2005 ve 2006 yıllarında verdiği konferanslar için yazdığı ve okuduğu metinler bir araya getirilmiştir. Benzer nitelikte dördüncü bir metin "Karnından Konuşan Kötülük" başlığıyla (2008) "Karnaval ve Yamyam" adlı kitapta yayımlanmıştır. Bu kitabın başında daha önce *Cahier de l'Herne Baudrillard*'da (2004) "Karnaval ve Yamyam ya da Küresel Rekabet Oyunu" başlığıyla yayımlanan –bir beşinci metin– vardır. Bu metinlerin hepsi aynı konudan söz ediyorlar.

Keltler bize Janus'u, yani bizi evet/hayır, siyah/beyaz, neşe/hüzün gibi yalın karşıtlıklarla karşı karşıya bırakan üç başlı bir büst bıraktılar. Jean Baudrillard bize beş yüze, mevcut ve düşlediği dünyayı izlediği on göze, en hafif gürültüleri bile duyabilen beş kulağa sahip, beş ağzıyla haykıran, denemeler yazan, anlatan ve öngören bir büst bıraktı.

Burada yazarın ileri sürdüğü düşünceleri doğrulamak amacıyla yazdığı ortak temele sahip metinler bir araya getirilmiştir. Böy-

lelikle –içinde yaşadığımız dönemin son düşünürlerinden birine ait– bu düşüncenin kılcal damarlarına kadar inebiliyor, sunduğu ayrıntıları kavrayabiliyoruz.

Eric Marty'ye göre okuyucu açısından bu metinler: "Oluşum halindeki bir esere ait değişik evreleri" gözler önüne sererek daha önce yayımlanmış bölümlerin eksiklerini tamamlıyorlar. Alabileceği en son kesin biçimi ne yazık ki asla bilemeyeceğimiz böyle bir kavramsallaştırma sürecinin oluşumuna katılmak insanı çok heyecanlandırıyor.

Özetle, okuyucunun Baudrillard'a özgü savlarla ve on yıl gibi bir süre sonra hegemonya ve "yasal şiddetin!" abartılmasından kaynaklanan gündelik durumları anlamasını sağlayacak "çeşitlemelerle" baş başa olduğunu söyleyebiliriz.

Editörlerden

KÜRESEL KARŞITLIK OYUNU YA DA CAN ÇEKİŞEN KÜRESEL GÜÇ[1]

Güç ya da can çekişen bir güçten söz edebilmek için hâkimiyet ve hegemonya kavramlarını gözden geçirip birbirlerinden net bir şekilde ayırmak gerekiyor.

Hegemonya denilen şey, kapital ya da hâkim/egemen sınıfların maddi hâkimiyetlerini sürdürme biçimlerinin hepsinden başka bir şeydir.

19. ve 20. yüzyıl boyunca Marx'tan Althusser'e, Gramsci'den Debord'a tüm çözümlemeler bu bakış açısına uygun bir niteliğe sahiptir. Bu yabancılaştırma, baskı ve kandırma üstüne oturtulan bakış açısı her zaman eleştirel bir niteliğe sahip olmuş ve efendi/

[1] *Küresel Karşıtlık Oyunu ya da Can Çekişen (Küresel) Güç*, metnin özgün başlığı olup Jean Baudrillard tarafından daktiloda yazılmış ancak tarihlendirilmemiştir (2005?). Sylvère Lotringer bu metni tarayıp bize göndermiştir (S&T&C).

köle ilişkisine son verecek diyalektik bir tersine çevirme düşüncesini de içermiştir.

Sonuç olarak efendi/köle ilişkisinde böyle bir devrim gerçekleştirilmiştir. Her şeyin değiş tokuş edilebildiği ve karşıtların uzlaştırılıp İnsan Haklarının göklere çıkartıldığı ve tüm değerlerin yok edildiği bir sırada, istisnasız tüm arzuların gerçekleştirildiği ve sanal bir özgürleşme süreci sayesinde teknik anlamda bir devrim gerçekleştirildiği söylenebilir...

Öyleyse hâkimiyetin/egemenliğin tüm dayanakları ortadan kaybolduğundan hegemonya denilen şey, bu yeni durum –yani özgürleşmiş kölenin efendiyi içselleştirmesi– üstüne oturmaktadır.

Öyleyse bu, bir çelişki, yani tam bir özgürlük, tüm çatışmaların sona erdiği ve açık bir şekilde küresel hegemonik düzene boyun eğmemize yol açan istediğini yapma olarak adlandırılabilecek çelişki üstüne oturmaktadır.

Öyleyse hegemonyanın, hâkimiyetin/egemenliğin bittiği yerde başladığı söylenebilir. Bu temel bir ayırımdır, zira yol açtığı olaylar eski anlamlarına sahip değildir.

Örneğin, terörizm artık geleneksel mücadelelerin aşırı uçlara taşınması anlamına gelmiyor. Terörizm, hegemonyanın özgün görüntüsüne uygun özgün bir biçimidir. O, ekonomik zenginliklerin yanısıra bizzat gerçekliği ele geçiren küresel güce karşı küresel boyutlarda gerçekdışı bir meydan okuma biçimi, gerçek dışı bir şiddettir. Küresel güç her şeyi ele geçirmiştir; özerklik ve savaşı, gizli arzu ve iradeleri, acı ve başkaldırıyı devasa bir simülasyon sürecine, herkesin utanmadan kendine düşen rolü oynamaktan başka bir şey yapmadığı muazzam bir *reality-show*'a dönüştürerek ele geçirmiştir.

Terörizm, yalnızca maddi baskılara değil, dünyanın geri kalanına karşı bir meydan okuma biçimine benzeyen küresel güce bir karşılık verme biçimidir. Öyleyse bu: kibir, gurur ve ölüm üstüne oturan simgesel bir meydan okumadır. Ekonomi ya da politikadan çok daha radikal bir meydan okumaya benzemenin yanısıra, olayın bizzat biçimi ve şiddeti "tarihsel" olarak nitelendirilebilecek bir olaydan tamamen farklıdır.

Aslında bu noktada bir düzenden başka bir düzene geçtiğimiz söylenebilir.

Kapitalin silahlı müdahalesi, her şeyin ekonomik düzen ve ekonomi düşüncesine uygun hale getirilerek ekonomi düşüncesine uygun terimlerle ifade edilmesine yol açabilirdi. Tüm dünyanın maddi anlamda sömürülmesinin ötesinde zihinlerin tek bir modele, tek bir zihinsel boyuta boyun eğmesi bir başka bakış açısı ya da simgesel meydan okuma biçimi düşlenmesini engelleyecek düzeydedir. Hegemonya tam da bu noktada başlamakta, egemenlikten hegemonyaya geçiş süreci burada devreye girmektedir.

Bundan böyle büyüme ve durmak bilmeyen bir hızlanma sayesinde sanal anlamda istediğimiz her şeye sahibiz ya da sahip olacağız. Her şeyin değiş tokuş edilebilmesi, dışavurum ve performans alanları da dâhil olmak üzere her soruna teknik bir yanıt üretilmesini sağlıyor. Başka bir deyişle özgürlük, kendinden kaçılması olanaksız bir kavram haline gelirken, evrensel boyutlarda yasaklara bir son verilebiliyor, her türlü bilgiye ulaşılabiliyor, keyif almak zorunlu hale geliyor.

Modernleşmenin ürettiği zihinsel ve maddi düzenek altüst oluyor. Zira bu tarihe kadar her şey gereksinimler ve gereksinimlerin karşılanması, arzu ve arzuların yerine getirilmesi arasındaki dengesiz bir sürece bağlıydı –olanaklar, özlemleri karşılama konusunda her zaman çok yetersiz kalırdı. Şikâyetler, isyanlar,

devrimler gibi bildiğimiz tüm tarihsel çatışmaların kökeninde bu tehlikeli süreç vardır. Oysa günümüzde bunun tam tersi bir süreç yaşıyoruz. Zira iletişim, haber, hızlı yer değiştirme, boş zamanı değerlendirme gibi tüm yaşamsal alanlarda gereksinimler, arzular, özlemler artık sunulan olanaklara yetişemiyor. Bütün bunları ânında gerçekleştirme gücüne sahip olmak sıradan bir insanın keyif alma yeteneğini aşıp geçer. Bütünsel gerçekleştirme, olası hem bireysel hem kolektif hayallerin ötesine geçen bir şeydir

Oysa bin yıllık bir kıtlık sürecini geride bırakan insan bir anda yerine getirilmesi olanaksız arzular hissetmediği gibi, bin yıllık bir kölelik sürecinden kurtulmak insanın tamamıyla özgür olmak gibi bir duygu hissetmesini de sağlamıyor.

Günümüzde gerçek bir kırılma noktasında söz edilebilirse o da bu, yani bıkkınlık, doygunluk, yanıtları önceden bilinen soruların yanısıra aşıp geçme, düş ya da isyan gibi geçici heveslerin tamamını yutan bütünsel bir gerçeklik; gerçekliğin yerini alan modellerdir. Bu, radikal bir tersine çevirme, bozuk denge evresidir.

THE DESPAIR OF HAVING EVERYTHING (Her şeye sahip olmanın yol açtığı çaresizlik).

Daha önce hiç böyle özgün ve bir ölçüde daha radikal bir durum yaşanmadı. Zira kendisine karşı direnemediğimiz şey artık baskı, yoksun bırakılma, yabancılaşma değil bolluk ve koşulsuz teslimiyettir. Bizim iyiliğimizden başka bir şey düşünmeyen ve bizi iyiliklere –güvenliğimizi sağlamak, gönenç içinde yaşatmak, yakınlık göstermek, *welfare* (refahımızı sağlamak)– boğmanın yanısıra geri ödenmesi olanaksız bir borca batıran iktidara karşı direnemiyoruz.

Günümüzde hiç duraksamadan iyiliğimizi isteyen her şeye karşı mücadele etmek zorundayız. Zira hegemonyanın sırrı burada –yasak ve içerdiği tüm değerler sisteminin kaldırılmasında,

lakayıtlık, abartılı boyutlara varan hoşgörü, aşırı şeffaflıkta– gizlidir. Bu durum, bizi geleneksel İyi ve Kötü ilişkilerini baştan sona gözden geçirmeye itiyor.

İnsana insanca ve ekonomik bir açıdan baktığımızdan kişinin kendisine gerekli olandan çok fazlasına sahip olması, hiçbir karşılık vermeden her şey sahip olması, tamamıyla özgür olabileceğinin onaylanmasının yanısıra kendinden istediği gibi yararlanma zorunluluğu nedeniyle isyan edebileceğini kavramakta zorlanıyoruz. Modernleşme dönemine özgü bir zafere benzeyen her şey günümüzde tersine çevrilebilir ve yeni bir kölelik biçimine benzeyebilir. Örneğin, ideal bir biçim olduğu düşünülen şeffaflık, günümüzde teröre hizmet eden bir unsura dönüşebilir. Yaşamlarının son evresinde yoğun bakıma mahkûm edilmiş toplumlarımıza ait tipik özelliklere benzeyen özgürlük ve özgürleşmenin büründüğü en son biçim olan liberalizm böyle bir şeydir.

İşler tam da bu noktada kötüye gitmeye başlıyor. Bolluk toplumunun baskısından kurtulup rahatlama süreciyle bu noktada karşılaşıyoruz. Bu aniden genişleyen ufuk çizgisi, tüm dünyayı kapsayan bir mekân düşüncesi, hep bir şeyler vaat eden yaşam biçiminin baskısından kurtulmaya benziyor. Bu yeni dünya düzeni olarak görülen şeyin yol açtığı zihinsel kırılma ve savunma amaçlı bir tepkidir. Bu teknik ve liberal düzen, aslında her konuda her şeyle uzlaşma eğiliminde olan bu toplumda indirgenmesi olanaksız her şey, bu İyilik imparatorluğuna karşı gelmektedir. İyiliğin İyiliğe yol açma işlemine ancak bir hastalığı benzeri ile tedaviye benzeyen Kötülüğün Kötülüğe yol açmasıyla karşılık verilebilir.

*

Geleneksel anlamdaki Kötülük kavramı, İyilikle aynı terazide yer alan iki kefeye benzer. Bu iki kavram hem birbirleriyle dengeli bir

birliktelik sergilemek hem de sürekli olarak zıtlaşmak durumundadır. Burada sözü edilen şey görece bir Kötülüktür.

Oysa günümüzde bir başka Kötülük biçimi vardır ki, biz bunu mutlak Kötülük olarak adlandırıyoruz. Bu Kötülüğü üreten şey aşırı İyiliktir, başka bir deyişle teknolojik gelişme, sınır tanımayan bir ilerleme ve totaliter bir ahlâk anlayışı evrensel bir iyi niyetliliğin dur durak tanımayan yaygınlaşmasıdır. Dolayısıyla bu mutlak İyilik, günümüzde kendi karşıtı olan mutlak Kötülüğe dönüşmüştür. Oysa ahlâki ve teolojik geleneğe uygun Kötülük anlayışı kendine ait bir öze, bir kökene, bir amaca sahip değildir. Aslında onu bir ilüzyona/yanılsamaya benzetebiliriz. İyilik, ideal olarak nitelendirilebilecek bir amaca sahipken, aşırıya kaçan bu ideal amaç, günümüzde bir felakete dönüşüyor.

Kötülük, İyilik görüntüsü ve gözetimi altında böylesine bilinçli bir şekilde ön plana geçince, bütünsel bir girişime (=bütün dünyayı kapsayan) benzeyen İyiliğin de aslında günümüz dünyası denilen bütünsel gerçekliğin yol açtığı bir sonuca dönüştüğü söylenebilir.

Bu tarihlerde terörizmle birlikte ortaya bir de "Kötülük Ekseni" diye bir şey çıktı. Kötülük Ekseni, İyilik yapma ve İyiliğin hegemonyasından kurtulmaya yarayan bir tür kusursuz bir bahane olarak kullanılmaya başlandı. Oysa Kötülük ekseni diye bir şey yok, olsa olsa bir İyilik ekseninden söz edilebilir. Zira İyilik yönlendirici, bir yön işlevine, bir amaca sahip bir şey olduğundan bir eksene de benzetilebilir. Buna karşın Kötülük hiçbir zaman yönlendirici ya da bir yön işlevine sahip olmadığından İyiliğe tamamen karşıt bir şey olarak da nitelendirilemez. Bu durumda bir eksenden çok bir Kötülüğe bakış açısı değişikliğinden söz etmek daha doğru olur. İyiliğin dosdoğru bir şekilde ilerlediği bir yerde Kötülük yön değiştirmiş, anormalleşmiş, bir saptırmaca, kandırmaca, baştan çıkartma, ahlâksızlığa benzemiş ya da topolojik

terimlerle ifade etmek gerekirse başkalaşmış, bozulmuştur. Öyleyse yalnızca İyilik ekseninden söz edilebilir (burada eksen terimi tarihsel anlamda faşist Roma-Berlin eksenine özgü bir anlam içeriyor).

Oysa İyilik ekseninin varlığını onaylayabilmek adına düşsel de olsa bir Kötülük ekseni üretmek gerekir. Gerçekte bu stratejik bir yanılgıdan başka bir şey değildir. Zira bu düşsel eksen üzerinde yer alan Kötülük askerî ya da politik yöntemlerle asla alt edilemez. Kavranması zor bir Kötülüğe cepheden saldırmak da benzer bir yanılgıya düşmek demektir. Hakikat ve gerçeklik oyununu yalnızca kendisinin yönlendirebileceğini iddia eden İyilik ile dünyanın kendiliğinden denilebilecek bir şekilde İyiliğe boyun eğmediğinin kanıtı olan Kötülük arasında karşılıklı bir meydan okumadan, mücadeleden söz edilemez. Bir taraf ötekinden çok daha güçlü olduğundan alınan darbeler arasında büyük fark vardır. Kötülüğü terörizme indirgemenin bir anlamı yoktur zira terörizm yanıltıcı bir biçime sahiptir. Terör çağı demek, bir yerlerde uygun zamanı kollayan insanlar ve örgütlerin yer aldığı, tanımlanabilir bir Kötülüğün ortaya çıkması demek değildir. Bunu, daha çok İyiliğin aşırılıklarından alınan bir tür intikam gibi şeylerin kabul edilemez bir konuma gelmesinden intikam almak, simgesel düzeyde kalsa bile dengelerin şiddete başvurularak yeniden kurulma zorunluluğu olarak görmek gerekir. Aslına bakılırsa terörü hegemonyaya karşı bir tepki olarak görmek gerekir.

Sanal düzeyde sıradanlaştırılmış, etkisiz hale getirilmiş, önlem niteliğindeki bir tür terör sayesinde başımıza hiçbir şeyin gelemeyeceği bir dünyada yaşıyoruz. Dolayısıyla bu düzeni zorlayıp delebilen her şey bir olaya dönüşüyor. Bu düşünce, Tarih, hattâ sanatsal nitelikte bir olay bile olabilir. Günümüzde bu tür olaylar muazzam bir terörist gösteriye benziyor. Bir kez daha bu, kar-

şılıklı bir mücadeleden çok İyiliğin merkezinde kasılmalara yol açan bir şeydir.

(Guido Ceronetti'nin dediği gibi bu felakete doğru giden kaçma-kovalamaca yarışında başı çeken şey İyiliktir) Kötülüğe hizmet etme sırası şimdi İyiliktedir. Eskiden İyilikten başka bir İyiliğe geçebilmenin yolu Kötülüğe uğramaktan geçiyordu. Bugünse Kötülükten başka bir Kötülüğe geçebilmenin yolu İyiliğe uğramaktan geçiyor. Bu yok edici bir süreçtir, başka bir deyişle Kötülüğün kökünü kazıma ya da İyilik adı altında gerçeklikten bir tür etnik anlamda kurtulmaya benzeyen şu bütünsel gerçekliğe geçiş hareketi başlatıldığında, buna karşı direnen her şey terörist eyleme dönüşerek (buna doğal felaketler de dâhildir, bu konuyu daha sonra işleyeceğiz) Kötülük ekseni tarafından cezalandırılmaktadır. Bu da genel, dünya çapında zararsız olarak adlandırılabilecek bir karşı terör sürecine yol açmakta ve o noktadan başlayarak durum kendiliğinden katlanarak büyüyen denebilecek bir şekilde gelişmektedir. Bu Kötülük, terör ve karşı-terörün otomatik bir görünüme sahip olması demektir. Bu, paradoksal bir şekilde Kötülüğü yok etme girişiminin ortaya çıkmasına yol açtığı bir Kötülüktür.

Kötülük demek doğal olarak aynı zamanda bir Kötülük söylevi demektir. Bu durumda terörün kendisi gezegen boyutlarında bir söyleve dönüşmüştür. Dünyanın bir ucundan ötekine güncel saplantımız Kötülük ve terör hakkında söylev çekmektir. Bu terör, söylev ve imgelerin birbirine karıştırılması konusuna yeniden döneceğiz.

Hâkimiyet/egemenlik düzeninde tarihsel eleştirinin yadsınması işine önem verilirdi. Hegemonya dönemi olumsuz ve eleştirel düşüncenin ortadan kaybolmasıyla başladı. Bundan böyle bu sanal İyilik imparatorluğunda yaşamın istisnasız her alanına yönelik olumlu yaklaşımda, bu bütünsel gerçeklik evreninde eleşti-

rel düşüncenin, sistemi içeriden eleştirerek yıkmaya çalışması olanaksızdır. Çelişkiler, güç ilişkileri ve devrimci şiddet dönemi sona ermiştir. Bundan böyle daha çok küresel özellikler taşıyan tezgâh, uzlaşma, kapalı devreden söz etmek gerekiyor. Dağılıp giden eleştirel düşünce artık sistemin merkezinde yer almıyor. Keza bu abartılmış olumlu yaklaşım sürecine bağlı olarak güç de can çekişiyor. Tam kusursuz bir görünüme sahip olacağı bu son noktada bir üst aşamaya geçmeyi başaramayan (kendi kendini aşma anlamında *Aufhebung*) sistem bir çözülme süreci içine girmiştir (kendi kendini tasfiye etme anlamında *Aufhebung*).

Eleştirel düşüncenin yerini felakete benzer bir süreç almıştır. Sistem bir anlamda kendisinden kaçamayacağı bir gelişme ve büyüme süreci içine girdiğinden kendini bu işin sonuna kadar gitmekten alıkoyamayacak, dolayısıyla da o amansız kendi kendini yeniden üretme mekanizmaları sayesinde bir bakıma kendi kendini yok edecektir. Başka bir deyişle kendi kendini yiyip yuttuğu da söylenebilecektir.

Sistemin merkezinde yer alan eleştirel düşüncenin sona ermesiyle birlikte, güç nihai bir biçime sahip olayım derken kendi kendini mahvetmekte ve hakikati yadsıma işinin yerini muazzam bir yas tutma süreci almaktadır.

Örneğin kapital ve kapitalizm kavramlarını ele alalım. Tarihsel tanımı çerçevesinde bu sistem, değer adı altındaki değiş tokuşların hiç durmadan artmasına öncülük etmiştir. Piyasa değer ve eşdeğerlik yasasına boyun eğer. Sermayenin bunalımları her zaman değer düzenlemesiyle çözülebilir. Piyasa kurallarını çoktan aşıp geçen uluslararası finans akışları ve spekülasyon döneminde ise böyle bir şeyden kesinlikle söz edilemez. Onu kendi sınırlarının ötesine iterek baş döndürücü bir hızla özünü yitirten, bizzat değiş tokuş kavramına bir son veren ve korkunç bir hızla dolanım

ağları içinde kaybolmasına yol açan bir stratejinin varlığına tanık olduğumuz bir sırada hâlâ sermayeden söz edebilir miyiz?

Değiş tokuş akılcı ilkesini yitirince, değer ilkesi her yeri egemenliği altına almıştır; tıpkı gerçeklik ilkesini yitiren gerçekliğin bütünsel bir gerçeklik görünümüne bürünmesi gibi. Değiş tokuşa bir son verme noktasına gelen sermayenin belki de gerçekliğin total bir tüketimi gibi kendini yok edecek bir yöne doğru gittiği söylenebilir. Her durumda hegemonyanın markası haline gelen bu genelleştirilmiş değiş tokuş, iletişim ve haber çılgınlığına mahkûm olduğumuz söylenebilir.

Hegemonya, tamamıyla politik olarak nitelendirilebilecek bir iktidar tanımından çok farklı bir şeydir. Belli bir Tarih anlayışına uygun ve temsilî bir biçime sahip politika da gerçeklik ilkesini yitirdiğinden demokrasi ilüzyonu her yeri sarıp sarmalamıştır. Bunun nedeni insan haklarının çiğnenmesinden çok demokratik biçimlerin simüle edilmesidir. Herkes iktidar göstergelerinin sunduğu tuzağa düşmekte ve politika adlı oyunun hileli işleyiş biçimi konusunda aynı düşünceleri paylaşmaktadır.

Özetle, hâkimiyet döneminden hegemonya dönemine geçiş tehlikeli bir üçlü parende –üçlü özveri– sayesinde gerçekleşmiştir:

– Değeri kurban eden kapital kendi karşıtına dönüşmüştür.

– Temsil sürecini kurban eden iktidar kendi karşıtına dönüşmüştür.

– Gerçekliği kurban eden sistemin tamamı kendi karşıtına dönüşmüştür.

Bir anlamda üçü de kendi kendilerini aşmışlardır.

Sermaye, değer sayesinde kendi kendini aşmıştır.

İktidar temsil süreci sayesinde kendi kendini aşmıştır.

Sistem, gerçeklik sayesinde kendi kendini aşmıştır.

Hegemonya evrenine ait ve artık ne ekonomik, ne politik, ne de gerçek olarak nitelendirilemeyecek bir hiperuzamda her üçü de sırasıyla bütün bunları aşıp geçmiştir.

Sermaye, değerin hem bütünsel bir geçerliğe sahip olması hem de aynı anda tasfiye edilmesi anlamına gelmektedir.

İktidar, temsil edilme sürecine en kusursuz biçimini kazandırmış, yani kendinden başka bir şeyi temsil etmemesini sağlamıştır.

Sistem, gerçeğin hem bütünsel versiyonu hem de Sanal evren tarafından tasfiyesi demektir. Hegemonik biçim böyle bir şeydir.

Bu noktadan başlayarak sistem paradoksal bir şekilde işlemeye başlamıştır. Başka bir deyişle:

– Artık değer sayesinde değil, tasfiye edilmiş değer aracılığıyla iş görmektedir.

– Artık temsil edilme sayesinde değil, tasfiye edilmiş temsil edilme süreci aracılığıyla iş görmektedir.

– Artık gerçeklik sayesinde değil, tasfiye edilmiş gerçeklik aracılığıyla iş görmektedir. Sistem yaşamın tüm alanlarında kısıtlamalara bir son verdi.

Spekülasyon yöntemiyle değerle ilgili kısıtlamalara bir son verildi.

Sondajlar ve paralel ağlar gibi değişik güdümleme biçimleriyle temsil edilmeyle ilgili kısıtlamalara bir son verildi.

Haber, *iletişim araçları* ve sanal gerçeklik aracılığıyla gerçeklikle ilgili kısıtlamalara bir son verildi.

Hâkimiyet/egemenlik varlığını ne sayesinde sürdürdüyse hepsi yok sayıldı, kurban edildi. Yeni strateji değerlerin, tüm değerler sisteminin yakılıp yok edilmesi ve kendi koyduğun ilkeleri yadsıma üstüne kurulu.

Bu noktadan başlayarak bütünsel bir bağışıklık kazanıyorsunuz –artık kimse kendi ilkeleri adına sistemi başarısızlığa uğratamıyor, çünkü o ilkeleri bizzat yürürlükten kaldırmış durumda. Eleştirel olumsuzluk dönemi sona erdi. Her şeyin ve Tarihin defteri dürüldü. Hegemonya hüküm sürmeye başladı.

Buna karşın artık ne temsil edilmeye ne içerdiği kavrama ne de sahip olduğu imgeye boyun eğmeyen sistem, kendini tutamayıp son bir kez baştan çıktı ve gerçeklikte görülen durdurulması olanaksız güçsüzleşme çerçevesinde kendi sonunu görüp ötesine geçebilmeyi başardı.

*

Doğruyu söylemek gerekirse, bu kendi kendini yadsıma biçimlerinin en kötüsü gerçekliğin yadsınmasıdır. Batılı hegemonya ilkesinin kök saldığı yer zaten bu gerçekle ilgili referans sistemlerinden vazgeçirme, kötüleme ve tasfiye denilen muazzam girişimdir. Bu kendi kendini yadsıma biçimlerinin en kötüsü, özetle beş para etmezliğe dayalı meydan okumadır.

Teröristler, ölerek meydan okuyorlar Batı'ya. Bize özgü potlaç onur kırıcılık, utanmazlık, müstehcenlik ve tüm değerlerin tasfiyesinden ibaret bir şeye benziyor. Başka bir deyişle bir kültür ya da bir insanın değer verdiği her şeyin bilinçli bir şekilde kurban edilmesine benziyor. Kültürümüz bu yönde ilerlerken biz de bu konuda her geçen gün meydan okuma dozunu artırıyoruz. Bizim hakikat anlayışımız, her zaman şeyleri ortaya çıkarma-sergileme, değersizleştirme, indirgeyici çözümlemeden yana olmuştur. Bu baskı altında tutma; teşhir etme, itiraf etme ve tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermeye özgü bir hakikat anlayışı olduğundan kutsallığı yitirtilmemiş, nesnelleştirilmemiş, "aura"sı yitirtilmemiş, herkese gösterilmemiş hiçbir şey hakikat olarak kabul görmez. Değerler arası farklılığa bir son vermekle kalmayıp, kendi ken-

dimize karşı bile duyarsız hale geldik. Kendi ölümümüzü bile önemseyemiyorsak bu bizim çoktan öldüğümüzü gösterir. Diğerlerine işte bu duyarsızlık ve sefilliğimizle meydan okuyoruz. Onlar da bizi aşağılayarak, kendi değerlerini yadsıyarak, neleri var neleri yoksa göstererek, günah çıkartarak, itiraf ederek meydan okuyorlar; özetle bize, bizimkine eşdeğer bir nihilizmle yanıt veriyorlar. Bütün bu yanıtları onların ağzından zorla, Ebu Gureyb hapishanelerinde aşağılayarak alıyoruz. Okullarda örtünmeyi yasaklayarak alıyoruz, ancak bu zaferle yetinemiyoruz, onların kendiliklerin müstehcenlik, şeffaflık, küresel pornografi ve simülasyon mihrabı üstüne çıkarak kendilerini kurban etmeleri gerekiyor. Sahip oldukları simgesel savunma araçlarını yitirmeleri ve kendiliklerinden liberal düzen, bütünsel demokrasi ve ses getiren şeylerle bütünleşmenin yolunu tutmaları gerekiyor.

Bu anlamda Borys Groys ile birlikte ikili potlaç varsayımından, yani ölüm üstüne oturan terörist potlaca karşı Batı'ya özgü beş para etmezlik, kendi kendini aşağılama, yerin dibine geçirme potlacından söz edebiliriz. Ancak Batı'nın tüm değerlerini bilinçli bir şekilde kurban etmesi, Ötekinin (İslâmiyet ve dünyanın geri kalanının) gözü önünde fahişelik yaparak bunu kitlesel bir caydırma silahı olarak kullanması teröristlerin meydan okumasına karşı sözcüğün gerçek anlamında simgesel bir yanıt olarak nitelendirilebilir mi?

Potlaca başka bir potlaçla karşılık verilmesi birbirlerini dengelemelerini sağlar mı? Birinin aşırıya kaçmayla (ölüm) ilgili bir potlaç, diğerininse yetersizlikten (kendi kendisiyle alay edebilme ve utanma) kaynaklanan bir potlaç olduğu söylenebilir. Bu durumda iki potlacın birbirlerini tam olarak dengeleyemediklerinden dolayısıyla asimetrik bir potlaçtan söz edilebilir.

Belki de ölüm gibi en aşırı uçta yer alan bir kendini kurban etme biçiminin bile üstünlük sağlama konusunda yeterli olama-

dığı düşünülebilir ve bu biçimlerin ikisi de özgün birer cinnet geçirme olayına benzetilebilir.

Küresel meydan okuma konusunun özünde yatan şey bu iddialaşma, yani tüm farklılıkları önü alınamayacak bir şekilde birbirleriyle değiş tokuş etmeye kışkırtma, diğer kültürlere bizim gibi kendi kültürlerini terk etme konusunda meydan okuma, değerleri indirgeme, tüm çekiciliğini yitirmiş modelleri benimsemedir. Bu karşılıklı meydan okumanın özünde yatan şey, tam olarak bir "uygarlıklar çatışması" olarak nitelendirilemeyeceği gibi ekonomik ya da politik bir çatışmadan da söz edilemez. Bu meydan okuma, günümüzde yalnızca dış görünüş açısından bir Batı ve İslâm çatışmasına benzetilebilir. Daha derinlere inildiğinde, bu, Batı'nın kendine karşı direnen tüm özgünlükleri davet ettiği simgesel bir düellodur. Başka bir deyişle bu aşağılanma ve simgesel niteliklerini yitirme pahasına Batı'nın dayattığı fiziksel ve zihinsel bir tasfiye, evrensel düzeyde her şeyin allak bullak olup, birbirine karıştığı bir süreçtir.

Meydan okumaya meydan okumayla mı karşılık veriliyor? Potlaca potlaçla mı karşılık veriliyor? Yavaş bir ölüm stratejisi, sistemli bir şekilde küçük düşmek veya kendini kurban etmeyle aynı anlama sahip bir meydan okuma biçimi midir?

Bu karşılıklı meydan okuma bir gün sona erebilir mi ve zafer kazanan taraf kaybeden tarafı ne ölçüde etkiler?

Hâkimiyete tarihsel anlamda verilen karşılığı hepimiz biliyoruz: Kölenin efendiye karşı isyanı, sınıflar arası mücadele, tüm tarihsel çatışma ve devrim biçimleri, kısaca yaşandığı biçimiyle bildiğimiz Tarih.

Oysa hegemonyaya verilecek karşılık bu kadar basit değil.

Uzlaşmazlık/zıtlık, yadsıma, görüş ayrılığı, şiddetli duygusal boşalma ve aynı zamanda büyülenme ve zıt duygulara sahip

olma. Bu özellikler onu hâkimiyetten farklı kıldığından hepimiz hegemonya yandaşı olduk.

Bu bakış açısı doğrultusunda genelleşen değiş tokuş adlı büyük zina sürecine içgüdüsel bir şekilde direnirken aynı zamanda bu teknolojik fuar, bu muazzam maskaralık, bu ahmaklık ve beceriksizliğin baş döndürücü çekim gücüne kapılıyoruz. İşin aslı bu aynı zamanda olumsuzlamanın yüceltilmesi demektir. İnsanın sahip olduğu değerlerden vazgeçmesinden daha şaşırtıcı, inkâr ve hilekârlıktan daha ilgi çekici bir şey olamaz. Buradan da hepimizin her an hissettiği ve bizi bireysel anlamda küresel uyuşmazlığın aynasına dönüştüren şu içinden çıkılması olanaksız ikili varsayım, zıt duygulara sahip olma denilen noktaya ulaşıyoruz.

*

Batı Maskaralığı. Arnold Schwarzenegger'in California Eyalet valisi olarak seçilmesiyle birlikte politikanın bir ilahlar (idole) ve pazarlama oyunundan başka bir şeye benzemediği bir maskaralık dönemine girdik. Bu, temsil edilme sisteminin sonunu haber veren muazzam bir adımdır. Güncel politikanın kendisinden kaçamadığı bir süreçtir. Her yerde gösteriden medet uman o gösteri tarafından yok edilecektir. Bu politikacılar kadar "yurttaşlar" için de geçerli bir düşüncedir. İletişim araçları her yerde bu cezayı uygular. İmgenin bir iktidara sahip olmasını mı istiyorsunuz, o zaman sinyallerden oluşan bu imgeler tarafından yok edilirsiniz. İmge karnavalı denilen şey, aynı zamanda imgenin sizi yutup/yok etmesini kabul etmek demektir.

Gene de Amerika'ya özgü politik törelerin aşınmasına bakarak çarçabuk bir şekilde küresel gücün sonunun geldiğine hükmetmemek gerekir. Bu maskaralığın gerisinde yatan çok büyük çaplı (hiç kuşkusuz çok bilinçli olduğu söylenemeyecek, aksi takdirde bu çok muazzam bir zekâ düzeyinin varlığının kabul edilmesine

yol açacaktır) bir strateji vardır. Tüm temsil sistemlerinin inanılması güç bir parodisini andıran Schwarzenegger'in seçimiyle (ya da 2000 yılında Bush'un hileli seçimi) Amerika kendisine yönelik küçümseyici yaklaşımlardan gene kendince intikam almaktadır. Sahip olduğu düşsel gücü ancak bu şekilde kanıtlayabilmektedir zira denetleyemediği bu demokratik maskaralık, (finans ve silah üretimi alanına oranla çok daha kapsamlı sayılabilecek) değerlerin tasfiye edildiği bu nihilist girişim ve topyekûn simülasyon olayında hiç kimse onunla boy ölçüşemeyeceği gibi daha uzun bir süre kendisini ancak çok geriden izleyebilecektir. Değerlerin komik bir görünüme büründüğü ve hiçe sayıldığı bu uç biçim, bir halkın sergilediği bu radikal müstehcenlik ve aynı zamanda "dinî görünüme sahip" toptan inançsızlık anlayışı tüm dünyayı büyülemektedir. Bu insanı şaşkına döndüren pespaye (politik, televizyona özgü) evrenin sonunda kültürün sıfır derecesine indirgenmesini yadsıyarak ve alay ederek keyif alıyoruz. Küresel hegemonyanın sırrı da burada yatıyor.

İroniye hiç başvurmadan ve hayranlık duygularıyla Amerika'nın kendisine modellik yaptığı ve aynı zamanda intikam aldığı dünyanın geri kalanına radikal simülakr ve simülasyon yöntemiyle hâkim olduğunu söylüyorum. Amerika'nın meydan okuması umarsız bir simülasyon olayına, dünyanın geri kalanına dayattığı (askerî gücün umarsız simülakrına kadar giden) bir maskaralığa benziyor. Gücün gülünç hale getirilmiş görünümü. Kimse bu meydan okumaya karşılık veremez, çünkü bizim ona karşı ileri sürebileceğimiz ne bir amacımız ne de bir karşı-amacımız var.

Gücün bu küresel maskaralığı birbirini izleyen evrelerden geçiyor. Öncelikle Batı, evrensellik adına bütün dünyaya kendi politik ve ekonomik modelleriyle teknik rasyonellik ilkesini uyguluyor. Egemenliğinin özünde yatan şey bu olmakla birlikte asıl özünü bu oluşturmuyor. Asıl özün ekonomi ve politika ötesi

bir yerlerde simülasyona boyun eğdiği görülüyor. Bu tüm değerleri, tüm kültürleri işlemselleştiren bir simülasyon, günümüzde hegemonya kendisini bu şekilde gösteriyor. Hegemonya kendini artık sahip olduğu teknikler, değerler, ideolojileri ihraç ederek değil bu değerlerin bir parodisini evrensel boyutlara taşıyarak gösteriyor. Az gelişmiş ülkeler bir gelişme ve kalkınma simülakrını gerçekleştirmeye çalışıyor. Bağımsızlıklarını bir demokrasi simülakrına borçlu olan, bu ortadan kaybolmakla meşgul kültürler yeniden eski sağlıklarına kavuşabilecekleri gibi olanaksız bir düşüncenin peşinden koşuyorlar. Bu kültürlerin hepsi aynı model tarafından büyülenmiş durumdalar (Amerika bu işin kaymağını yiyor gibi görünmekle birlikte olayın ilk kurbanı olduğu söylenebilir). Dayattığı Tarihsel egemenlik aşamasından sonra Batı, şimdi de Tarih adlı *fars* (kandırmaca) aracılığıyla hegemonyasını dayatmaya çalışıyor.

Marx'ın, önce gerçek bir olay şeklinde ortaya çıkıp daha sonra bir *fars* şeklinde kendi kendini yineleyen ünlü Tarih formülü gibi, modernleşmeyi, Batı Avrupa'ya özgü bir başlangıç serüveni ve daha sonra da hemen her alanda Batılı (teknik, ekonomik, politik ya da dinî) değerlerin ihraç edildiği yeryüzü boyutlarında kendi kendini yineleyen muazzam bir *fars* şeklinde düşünebiliriz. Bu "gülünçleştirme" olayı tarihsel anlamda Hıristiyanlaştırma, kolonizasyon, kolonizasyondan kurtulma ve küreselleşme aşamalarından geçmiştir. Bu kadar açık seçik algılanamayan bir şey varsa o da bu hegemonya, bu dünya çapındaki egemenliğin sunduğu – yalnızca teknik ve askerî değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik-modellerin cazibesine kolaylıkla boyun eğilmekle birlikte, bu sürece eşlik eden bir tersine çevirme yöntemiyle bu gücün "gülünçleştirdiği" kültürler tarafından yavaş yavaş içten içe yok edildiği, yutulduğu, "yenildiği" gerçeğidir.

Bu sessiz yamyamlığın ilk örneği ya da ilk akla getirilebilecek türden bir örneği 16. yüzyılda Brezilya'nın Recife bölgesinde yaşanan gösterişli âyin törenidir. Bu törende Yerlilerin kitlesel bir şekilde Hıristiyanlığa geçişini kutlamak amacıyla Portekiz'den özel olarak gelen başpiskoposların, bu birinciler tarafından İsa'nın öğretisine duydukları aşırı sevgi nedeniyle (olabilecek en uç konukseverlik biçimi olarak yamyamlık) yenilip yutulmalarıdır. Bu İsa öğretisi maskaralığının kurbanı olan Yerliler kendilerini manevi anlamda yutanları fiziksel anlamda yutarak onu çok doğal denilebilecek bir şekilde benimsemişlerdir.

İhraç ettiğimiz ahlâki değerler (İnsan Hakları, demokrasi), ekonomik akılcılık ilkeleri, kalkınma, performans ve gösteri kavramları bu karnaval ve yamyamlıktan oluşan ikili biçimin dünya boyutlarına ulaşmasını sağlamıştır. Hemen her yerde toplumlar, yani az gelişmiş, modernleştirilmesi gerektikleri düşünülen ve modernleşmeye zorlanan toplumlar bu değerler, ilkeler ve kavramları büyük bir coşkuyla benimsemişlerdir. Bu toplumlar sömürülme ve baskı altına alınmadan çok gülünçleşmiş ve beyazların değiştirilip dönüştürülmüş karikatürlerine benzemişler, birer evrensel karikatür olmaya mahkûm edilmişlerdir.

Doğal olarak bu toplumlar, kendilerini maymuna benzeten Beyazları taklit etmektedirler. Bu insanlar da şu ya da bu şekilde kendilerini küçümseyenleri küçümsemektedirler. Tıpkı görüntüyü deforme eden aynalar örneğindeki gibi gülünç yansımalarını fark etmeyen Beyaz efendilerinin somut gülünç yansımalarına dönüşmektedirler. Jean Rouch'un *Les Maîtres Fous* (Çılgın Efendiler) adlı filmi bütün bunları muhteşem bir şekilde göstermektedir. Filmde kentte işçi olarak çalışan Siyahlar, gece ormanda bir araya gelerek bir tür kendinden geçme yöntemiyle Batılı efendileri, yani işveren, general, otobüs şoförünün taklidini yapmakta ve şeytan çıkarmaktadırlar.

Bu, sözcüğün gerçek anlamında ne politik bir eylem ne de bir isyandır. Bu, egemenliği bizzat kendi göstergeleriyle mahkûm eden bir kurban sunma eylemidir.

Zaten bu Beyazların, yani işveren, polis, general gibi "kökende" Beyaz olanların bizzat kendilerinin birer maskaraya, başka bir deyişle bizzat kendi karikatürlerine benzeyip benzemedikleri, taşıdıkları maskelerle birbirlerine karıştırılıp karıştırılmadıkları sorulabilir. Zira bunların derileri siyah, maskeleri beyazdır.

Böylelikle Beyazların, bütün bunları tüm dünyaya ihraç etmeden çok önce bir karnaval malzemesi ve yenilip yutulacak canlılara dönüştürüldükleri görülmektedir. Bu yoldan çıkmış ve kendini bir yem olarak sunan kültüre özgü büyük bir gösteridir; başka bir deyişle kitlesel tüketim adı altında kendi kendini ve sahip olduğu her şeyi yiyip yok eden bir kültür. Bu kandırmaca olayına W. Benjamin'in sözünü ettiği şu insanlığın günümüzde boyun eğdiği olabilecek en kötü yabancılaşma biçimini, estetik ve devasa bir gösteri düzeyine ulaşan bir haz biçimine dönüştürmesi adlı boyutu da eklemek gerekir. Batı'nın bu büyük kolektif gösteri sayesinde tüm diğer kültürlerden yağmaladıklarıyla yalnızca müzeleri, modası ve sanatını değil yağmaladığı bizzat kendi kültürünü de komik bir hale soktuğu söylenebilir.

Tüm halklar Beyazlara özgü göstergeler ve bizzat üretmedikleri tekniklerle komik bir görünüme bürünmüşlerse ve aynı zamanda onların somut taklidine, gülünç bir karşılığına benziyorlarsa bunun nedeni Beyazların dünyasının ve değerlerinin komikliğindendir; ne var ki biz artık bunları fark edebilecek durumda değiliz. Evrensel değerler adlı sahtekârlık ancak küresel boyutlara ulaştığında fark edilebiliyor.

Gerçekten de modernleşme adlı birincil öneme sahip, tarihsel ve Batı'ya özgü bir olay yaşadık ve tüm sonuçlarına tanık olduk,

ancak bu olay artık kendisinden kaçamayacağımız komik bir şeye dönüştü. Oysa modernleşmenin mantığı bu süreci tüm dünyaya dayatmamızı istedi. Beyazların yazgısının da Kabil'in soyundan gelenlerin yazgısına dönüşmesi ve hiç kimsenin bu türdeşleştirmeden kaçmaması, tüm insanlığın bu kandırmacaya boyun eğmesi istendi. Beyazlara benzemeye çalışan Siyahların aslında görüntüyü deforme eden ayna görevi yaptıkları ve başlangıçtan itibaren kendi egemenlik güçlerine bakarak kendilerini kandıran Beyazları Siyahlaştırdıkları söylenebilir. Çok ırklı modern uygarlığa ait bütünsel görüntü aslında tüm ırksal, cinsel, kültürel özgünlüklerin kendi kendilerinin parodisine dönüşecek derecede yanıltıcı bir görüntü sundukları yanıltıcı bir evrene benziyor. Böylesine yanıltıcı bir evrende kolonizasyon ve kolonizasyondan kurtulma süreci aracılığıyla insanlığın tamamı Batılılar kadar yerli kültürleri de tüketen şiddet üstüne oturan devasa bir öykünme mekanizmasıyla hem kendi kendisine öykünüyor hem de kendi kendisini yok ediyor. Burada Batılı kültürün kazandığı bir zaferden söz edebilmek olanaksız zira bu kültür, ruhunu çoktan yitirdi.

Tüm beyaz kültür, siyah kültürü bir karnavala benzetip yok etmeye çalışıyor. Buna karşın tüm siyah kültürler, beyazların kültürünü Yamyamlaştırarak yok etmeye çalışıyor. Yamyamlaştırmaya karnavala benzetmeyle karşılık veriliyor. Anlaşıldığı kadarıyla muazzam bir antropolojik yön değişikliği sayesinde tüm insanlık bu maskaralığın bir parçası haline getirildi. Bu olay, evrensel değerler tuhaflığı olarak adlandırılabilir. Bütün bu tarihsel olaylar, bu uzun iktidar ve karşı iktidar tarihi, bütün bu Batılı modern kültür bizzat sunduğu uyumlu görünümle özgün bir olaya benzemiştir. Oysa ait olduğu düzenin dışına asla çıkmamalıydı. Ne var ki, böyle bir şeyi asla başaramayacağı gibi, bu genelleştirilen şiddet sürecinden kaçabilmesi de olanaksızdı.

Çünkü böylesine bir evrenselleşme arzusu beraberinde kendini yadsımayı da içeriyordu.

Bu muazzam harekete verilen şiddetli karşılık, kendini evrenselin hızla parçalanması biçiminde gösteriyor. Küreselleşme bu parçalanma sürecine tanık olduğumuz bir sahneye benziyor. Bu tarihinkini izleyen bir (*farsa*) kaba güldürüye benziyor.

Şeyler başka şekilde de sunulabilir ancak değişen bir şey olmayacaktır. Başka bir deyişle 16. yüzyıldan başlayarak biz Batılılar dünyanın geri kalanından koptuk. Muazzam bir gelişme süreci yaşadık (büyük keşifler, kolonizasyon, bilim ve teknik) ve bu arada diğer kültürleri kendi gerilikleriyle baş başa bıraktık. Bu noktadan itibaren geriye dönüşü olmayan bir ikiye bölünme yaşandı. Bir tarafta bu mutlak gelişme ve göz kamaştıran zenginliği kıskanan tüm diğer kültürler yer alırken, diğer tarafta kendi kültürüne yabancılaşmış, büyüsünü yitirmiş, yaşadığı simgesel sefalet içinde, tüm diğer kültürlerin özgünlüğü ve "doğallığını" öldüresiye kıskanan –onlardan geriye kalanları hâlâ tasfiye etmeyi sürdüren– kendini tamamen güvence altına almış küresel bir güç, Batılı bir dünya var. Kutsallığını yitirmiş Batılı bir kültürün tüm diğerlerine yönelik bu intikam girişimini hafife almamak gerek; tıpkı bu birinciler kadar varlıklı olamayanların bu ezici zenginliğin sahiplerinden intikam alma dürtülerinin hafife alınmaması gerektiği gibi.

İki taraf birbirini aynı derecede kıskanıyor ve bir uzlaşma olasılığı yok. Dünyanın geri kalanının Batı'ya yönelik haset ve büyülenme duygularını anlamakta o kadar zorlanmamamıza karşın; zengin ve özgür modern toplumların bugün hâlâ büyük ölçüde simgesel bir düzene boyun eğen özgün kültürleri kıskanmaları ve intikam peşinde koşmalarını anlamakta oldukça zorlanıyoruz. Herkes kendi değerlerinin yitiminden sorumlu tuttuğu diğerlerinden öç almaya çalışıyor.

Batı, teknik bir işlem olmanın ötesine geçerek tüm geleneksel biçimleri yok etmeye, kazımaya yönelik muazzam bir girişime benzeyen küreselleşme çerçevesinde bu işi yapmayı sürdürüyor.

Saint-Barthélémy katliamı, Amerika Yerlilerinin İspanyollar tarafından katledilmesi, Amerika ve İslâmiyet örneği vb. hemen her yerde inanç ve değerlerini yitirenler kendilerine oranla inançlı görünenleri ya da sahip oldukları simgesel yapıyı koruyanları ortadan kaldırmaya çalışıyorlar. Borges'in *Aynalar Halkı* adlı masalına yeniden bir göz atacak olursak aynaların yansıtmayan tarafına sürgün edilen mağlupların benzerliğe ve bundan böyle yalnızca galiplerin yansıması olmaya mahkûm edilmelerine karşın, gene Borges, galiplere giderek daha az benzemeye başladıklarını ve günün birinde yeniden aynaların yansıtan tarafına geçerek, İmparatorluğun hegemonyasına bir son vereceklerini söylemektedir. Oysa gezegen boyutlarına ulaşan cepheleşmede gerçekten neler olup bittiğine bakacak olursak, boyun eğdirilmiş halkların efendilerine giderek daha az benzeme ve yeniden özgürlüklerine kavuşma arzusu yerine tam tersine köle olarak efendilerine giderek daha çok benzemeye çalıştıkları, örnek aldıkları modelin grotesk bir benzerine dönüşmeye çalıştıkları, kölelik göstergelerinin sayısını haddinden çok arttırdıklarını görürüz ki, bunun da başka bir intikam alma biçimi olduğu söylenebilir.

Aynı küresel dinamiğe boyun eğen ve bu sürece abartılı bir görünüm kazandırarak son dönemlerde "ortaya çıkan" bütün bu ülkeler, çevremizi kuşatmakta ve sessiz sedasız bir şekilde Batı'yı işgal etmektedirler. Bu işi rekabete dayalı bir model üstünden değil, çok güçlü bir dış dalga şeklinde yapmaktadırlar.

Bu dalganın birçok çeşidi vardır. Örneğin, bulaşıcı bir sızma biçiminde olabilir ki, tüm dünyada az ya da çok yasa dışı bir şekilde gerçekleştirilen göç olayları bu türden bir şeydir. Halihazırda İspanyolca konuşan göçmenlerin, sözcüğün gerçek anla-

mında ABD'yi yiyip yutmaları gibi. Günümüzde sızarak bulaşan virüslerden biri de terördür. Bu hem terör hem de karşı-terör biçimine sahip bir olaydır. Terör içeriden müdahaleyle hegemonya denilen bu gücün dengesini bozmaktadır. Terör küresel düzeni yutup, yok eden bir şeydir. Terör, bu küresel uzlaşmazlık düzeninde karşılaşılabilecek en uç biçimdir.

İlk bakışta terörizm uç, daha çok da tuhaf, özgün bir olay olarak görülmektedir. Oysa gösteri niteliğinin ötesine geçildiğinde terör bir sızma, sarsıcı nitelikte içsel bir eylem, kendi kendisiyle mücadele eden bir güce benzer. Bu gücün bizzat kendisi, için için İslâmiyet ya da başka bir şey aracılığıyla şu ya da bu şekilde somutlaşan karşıt güçler salgılar. Bu salgılanabilecek karşıt güç biçimlerinden yalnızca biridir. Terör özünde bir tersine çevirme biçimidir ve her zaman şiddet içermez; güncel duruma bakıldığında ölüm –öncelikle teröristinkini, sonra da kurbanlarınkini– içermesi bir zorunluluğa benziyor. 11 Eylül olayı ölümün mutlak bir silah olarak simgesel bir şekilde kullanılabileceğini gösterdi. Burada intiharla bir ilişkisi bulunmayan teröristlerin ölümü daha çok sistemin kendi kendine verdiği sanal bir ölüm cezasının imgesel karşılığına benziyor.

11 Eylül'e benzeyen türden terörist eylemlerin sözcüğün gerçek anlamında ne nesnel nedenleri vardır ne de sonuçları. Oysa bundan çok daha derinlerde bulunan neden ve sonuçları olduğu söylenebilir. Bu politik değil simgesel bir olaydır. Bu olay bize bir başka dünyadan söz etmiyor. Eleştirel bir sürece dâhil olmadığından politik bir yazgıya da sahip değil. Terör, tarihsel anlamda bir sürekliliğe sahip değildir, olayla başlar ve biter. Buna karşın olay yapıyı bozma sürecinin bir parçası haline gelir.

Terörizm sözcüğün gerçek anlamında doğrudan yapıyı vurmayı amaçlayan bir karşı güç olamaz zira terörizmin küresel düzeni yıkamayacağını herkes biliyor. Terörizm daha zekice bir amaca

hizmet ediyor, yani bulaşıcı ve ele geçirilmesi olanaksız bir biçime benzemeye çalışıyor. Başka bir deyişle bir güce dönüştüğü, bir güçler arası ilişkiye benzemeye çalıştığı takdirde ya yok ediliyor ya da kendi kazdığı kuyuya düşüyor ve ürkütücü bir sürece dönüşüyor. Evet terörist bir süreç olmaktan çıkıyor ve ürkütücü bir sürece dönüşüyor.

Aynı anda her yerde olabilme ve fark edilemezlik özelliklerine bakılarak küresel güç ve terörizm arasında bulaşıcı bir benzerlik olduğu söylenebilir. Terör sorununu bu kadar karmaşıklaştıran bir şey varsa o da her geçen gün "gerçek" eylemlere benzeme ve gerçek teröristlere sahip olma özelliğini yitirmesidir.

Küresel güç, imparatorluğunu sürdürebilmek amacıyla artık politik iktidara pek fazla gerek duymuyor; başka bir deyişle dünyanın her yerine dağılmış zihinsel ağlar aracılığıyla sanki tek bir düşünceye boyun eğiliyor (zaten bu yüzden dünyayı yönettiklerini sanan politik aktörler ve iktidardaki insanlar aslında hiçbir şeyi yönetmiyorlar. Çernobil'den yükselen bulut gibi hegemonya onları ve bizi etkisi altına aldı).

Terör de artık sözcüğün gerçek anlamında teröristlere ihtiyaç duymuyor. Her yere gizlenebiliyor, sızabiliyor ve bir virüs gibi çoğalabiliyor. Salgın bir hastalık gibi kılcal damarlara kadar moleküller halinde yayılabiliyor. Terör ve terörist söylevi küresel kültürü yutup yok etti. Haberler ve iletişim araçlarının tamamı terörün uydusu haline geldi, geriye kalan her şey ikincil bir konuma düştü. Örneğin, Riyad'daki terörizme karşı mücadele konusundaki dünya zirvesi, Davos'taki ticaret zirvesi ya da Kyoto'daki sera etkisi zirvesiyle rekabet ediyor. Başka bir deyişle doğal olarak bir değere sahip olmayan ancak alternatifi bulunmayan bir birlik beraberlik anlayışıyla aynı şeye karşı mücadele ediliyor. Terörizm artık hiç gündemden düşmeyen, bütün dünyanın bakışlarını üstüne çeken, her yerde karşımıza çıkan bir şeye dönüştü. Terörizm

politik ya da stratejik bir gerçeklikten çok bir kara delik, bir kör noktaya benziyor, hattâ onun tüm düşgücü ve haber ağlarını yiyip yuttuğu ve yaşamını yalnızca hayalet kıvamında bir varlık olarak sürdürdüğü söylenebilir (Marx'a göre Avrupa'yı korkutan hayaletin adı komünizmdi, günümüzde tüm dünyayı korkutan hayaletin adı ise terörizmdir). Ortada hiç canlı terörist kalmasa bile yarattığı küresel psikozda bir değişiklik olmayacaktır. Tıpkı nüfus kaybına uğrayan bir Amerika'yı küresel gücün somut karşılığı olarak görmeyi sürdüreceğimiz gibi. Zaten Bin Ladin'in de yaşaması ya da bir şeyler yapmasına gerek yok, arasıra gerçek mi yalan mı olduğunu bilemediğimiz video görüntüleri göndermesi yeterli. Bizzat sistemin kendisi, terör konusundaki bu hiperdüşgücünü fırsat buldukça tezgâhladığı suikastlarla sömürerek efsaneyi daha etkili hale getirmeye çalışıyor.

Terör, halk arasında yayılan dedikodulara benziyor; başka bir deyişle o da kendi kendisi hakkında kehanette bulunuyor ve kendi kendini açıklıyor. Terör, kendi kendini üretiyor. Bir kez haber sınırının ötesine geçip şiddetten daha da şiddetli bir şeye dönüştüğünde özerk ve kökenden yoksun bir güce benziyor.

Bütün bu olan bitenlere bakarak terörün Kötülüğe benzetilebileceği, çünkü bir gösteriye dönüşmesi ve kökenini yok etmesine yol açan aşırı İyiliğin Kötülüğe astar görevi yaptığı görülüyor. Bütün bunlar karşı-terörden beslenen ve kaynaklarını kendisini yok etmeye çalışan iktidara borçlu olan terör için de geçerlidir. Bu önlem niteliğindeki savaşın –gerçeküstü olarak nitelendirilebilecek– son bölümünde Bush, New York metrosuna yönelik saldırılardan söz ederken bunların önceden belirlendiğini ve engellendiğini söylemiştir. Öyleyse bunlar sanal saldırılardır, dolayısıyla tehdit düzeylerini belirleyebilmek son derece zordur, çünkü "engellenmişlerdir". *Minority Reports* ve "precog'larda" (geleceği görme, müneccim vb.) aynı mantıkla karşılaşılmaktadır. Başka

bir deyişle burada tam bir terör ve karşı-terör simülasyonuyla karşılaşılmaktadır. Bu açıdan Bush hiç kuşkusuz bir zafer simülakrının keyfini çıkarabilir. Tıpkı gerçekleştirilen bir olaya hiç karışmayan teröristlerin bu olaya sahip çıkmaları gibi. Bush'un da güvenlik konusunda çektiği bu propaganda niteliğindeki söylevle gerçekte terörün sürdürülmesini sağladığı söylenebilir.

Günümüzde küresel bir yönetim stratejisi düzeyine yükselen önlem ilkesi böylesine tuhaf bir şeydir. Alınan tüm "önlemler" terör denilen hayaleti güçlendirmekten başka bir şeye yaramamaktadır. Güvenlik sistemi, bu toplumun üstüne oturduğu tüm değerler (özgürlük, demokrasi, İnsan hakları) sistemini sabote eden "olumlu bir terör" olarak yerleşik bir görünüm kazanmaya başlamıştır. Teröristler, kurdukları bu şeytani tuzakla demokrasileri bilinçli bir şekilde yavaş yavaş kendi kendilerine bir son vermeye zorlamaktadırlar. Hiç kuşkusuz her iktidar ayakta kalabilmek amacıyla kendi ilkelerinden taviz verebilir, oysa burada söz konusu olan şey tüm yeryüzünün bu kısır döngüye boyun eğmesidir.

*

Burada teröristlerin çektikleri söylevin özellikle haber ve iletişim araçlarıyla ulaştığı muazzam yankılanma düzeyinden söz etmek gerekiyor. Varsayımımızı daha da yalınlaştıralım ve filmler, iletişim araçları, imgelerin terörizmin bu ani ortaya çıkış sürecinde önemli bir rol oynayıp oynamadıklarını soralım.

Burada sorulan asıl soru, kurmaca ve gerçek olay arasındaki ilişki ile kurmaca ve olayın çökertilmesinin bir sonucu olan "kurmaca olay" (*fiction-event*) olarak adlandırılabilecek şeyin aniden ortaya çıkmasıdır. Burada ya olaylar (felaket filmleri ve 11 Eylül olayında olduğu gibi) kurmacayı izliyor ya iletişim araçları olayı ele geçirip onu gerçek bir kurmacaya dönüştürüyor ya da Chris Cleave'in Tavistock Square saldırılarının hemen öncesinde

yayımlanan *Incendiary* adlı kitabının bir bölümünde betimlediği Londra'ya yapılacak intihar saldırısıyla rastlantısal bir şekilde örtüşüyor. Söz konusu olan şey (*feerie coincidence*) peri masallarında karşılaşılan türden tuhaf ve tedirgin edici bir rastlantı mıdır?

Hollywood filmlerinin teröristlerin düşgücünü doğrudan etkiledikleri sorusu çok tartışıldı. Bu tartışmalarda teröristlere modern tekniklerin (uçaklar vb.) yanısıra esin kaynağı ve senaryolar sunduğumuz söyleniyor. Sanki biz bunları sunmazsak onlar kendiliklerinden düşünemeyeceklermiş gibi. Bununla birlikte bir anlamda onlara çok zekice denilebilecek bir şekilde yardımcı olduk. Bunu başka bir şekilde ifade etmek gerekirse onlara sahip olduğumuz terörist özellikler taşıyan düşgücümüzü, teröre yatkınlığımızı, korku karşısında büyülenme özelliğimizi, felaket düşüncesinin yol açtığı tedirgin olma arzusu yaratma ve bu saplantıyı çektiğimiz tüm söylevlerde güncelleştirme biçimimizi sunduk. Tehdidin varlığını olay gerçekleşmeden hissedebiliyor ve böylelikle terörizmi kendi kendini önceden haber veren bir sürece dönüştürüyoruz. Öylesine ki, simüle edilen ya da hayalî bir saldırı (2005 yılı Temmuzu'nda Londra'da yaşanan olay gibi), hattâ bir kaza ya da anlamsız bir baskı süreci (Bush ve New York metrosu) *fiilen* terör üretimine yol açıyor.

Chris Cleave bunu *fantasy terorism* (hayal ürünü terörizm) olarak adlandırıyor. Aslında bütün bunlar kendi kendimizi korkutarak terörizmi bizzat ürettiğimiz anlamına geliyor. Bu kültürün kendi kendini büyük ölçüde yok ettiğini ve bu konuda kendini gizliden gizliye ikna ettiğini düşünecek olursak o zaman bu kâğıt üzerinde doğru olabilir. Ancak bu düşünce, teröristlerin kâğıttan kaplanlar olduğunu ve korkumuza hâkim olmayı başarabilirsek, onların da ortadan kaybolup gidecekleri gibi sinsi bir anlam içeriyor. Oysa bu doğru değil. Zira –düşsel bağlantılar kurularak bizimle ilişkilendirilse bile– bizimle bağlantılı olmayan

gerçek bir terörizm olayı var. "Tuhaf rastlantı" denilebilecek bir şey varsa o da önceden belirlenmiş bir şok dalgasına benzeyen bir kurmacanın her yeri etkisi altına alması, yok etme arzusu ile kendi kendini yok etme arzusu arasındaki tuhaf çekim gücüdür.

Bütün bu olan bitenlere bakarak olaya bir başlangıç noktası, bir neden uydurma, olayla bir başkası arasında akılcı bağlantılar ya da benzerlik kurma çabalarının indirgeyici bir düşüncenin ürünü olduğu söylenebilir. Böyle bir şey yapmak her zaman kökenden yoksun, hiçbir akılcı açıklaması olmayan olayın özgünlüğüne, uzlaşmazlık özelliğine hattâ uydurulabilecek tüm sonuçlarına bir tür son vermek demektir.

Terörizm konusunda üretilen değişik yorumların hepsi bu simgesel boyut karşısında anlamlarını yitirmektedir.

Teröristler deli ya da fanatik olarak nitelendirilmedikleri zaman sıcağı sıcağına yapılan ilk yorumda terörizm, yeryüzünün geri kalanını saran sefalet ve baskının bir sonucu ve bunlara verilen bir karşılık olarak nitelendirilir. Bu mantığa göre sefalet sona erdirilebilirse, terörizmin de kökü kazınacak demektir. Ciddi bir şekilde üstünde durulsa bile (ki böyle bir şey yok!) böyle bir strateji ne işe yarayabilir? Söz konusu olan şey dünyanın yaşam düzeyini "demokratik" (zaten demokrasinin yaşam düzeyinden başka bir tanıma sahip olmadığı söylenebilir) ulusların sahip olduğu düzeye mi yükseltmektir? Oysa böyle bir girişimde bulunmak pazarın, yapılan değiş tokuşların, tüketimin, en alt düzeye indirgenen denetimin dolayısıyla da simgesel sefaletin evrensel boyutlara taşınması demektir. Zira bize bakıldığında görülen şey budur, biz buyuz. Onların saldırdıkları şey bu. Bir İngiliz yorumcu çok doğru bir şekilde: Bizim yaptığımız şeylere değil, bize saldırıyorlar demiştir.

Terörizmi sistemin nesnel suç ortağı ve yansıması olarak sunan yorum daha zararlı ve zekicedir. Bu küstah (ve çaresizlik ürünü) bir varsayımdır, zira en radikal nitelikte bir yadsımaya benzese bile, bizzat küresel güç tarafından üretilmeyen ve kendi yararına kullanamadığı bir şeyin hiçbir anlama sahip olmadığını göstermektedir. Bu yaklaşıma inanmak gerekirse hiçbir şey onu aşıp geçemez, yani hiçbir şey küresel güce kafa tutamaz.

Bireysel terörist eylem üretimi konusunda da aynı yorum yapılmakta ve teröristlerin güdümlendikleri söylenerek Londra'daki Pakistanlı teröristler tanık olarak gösterilmektedir, zira bu çok yumuşak, çok nazik ve çok normal olarak bilinen insanlar hiç kuşkusuz birileri tarafından işlenerek fanatikleştirilmiştir. Avrupa konusundaki referanduma hayır diyen halk için yanıltıcı nedenler sunularak dikkatinin başka noktaya çekildiği ve zehirlendiği yorumu getirilmiştir. Bir halk bu kadar ahlâksız olamaz denilmiştir! Bu küçümseyici bakışa, gerçek halka karşı yanıltıcı bir ideal halk (ya da gerçek İslâmiyet'e karşı ideal İslâmiyet) anlayışına ihtiyacımız var.

Buna karşın bütün bu yorumlamaların ötesine geçerek teröristlerin güdümlenmediklerini, bize, yaptıklarımız nedeniyle değil biz olduğumuz için saldırdıklarını, bizi toptan yadsıdıklarını ve bizim yaşam biçimimizi benimsemelerinin aynı yaşam biçimini yok etmelerini engellemediğini, bunun yalnızca bir sefalet ya da politik strateji oyunu değil, bir ölüm kalım, radikal uyuşmazlık sorunu olup ölümü bu yüzden göze aldıklarını söylediğimizde olay gerçekten de korkutucu bir hale gelmektedir. Zira teröre gerçekten esin kaynağı olan bir şey varsa o da kurbanların ölümünden çok bizzat teröristlerin gönüllü ölümüdür. Terör olaylarının artmasına yol açan en önemli şey budur. Her "intihar" girişimi zihnimizdeki kurban sayısını bir anlamda on misline çıkartmamıza neden oluyor. İntihar saldırısı, olayın her türlü akılcı dü-

şünce hattâ korkunun ötesine geçerek paniğe yol açmasına neden oluyor. İnsanların (yalnızca bireysel değil kolektif düzeyde de) ölümden korkmaması kolektif bir korku hissedilmesine yol açıyor, çünkü bizim aklımız böyle bir şeyi almıyor. Başka bir deyişle terörün kökeninde akıl almazlık var. Ayrıca aklımız teröristlerin suçluya benzememesini de almıyor (*seri katiller* de dâhil olmak üzere önceden Kötülük göstergeleri sunmayan herkesten yakınıyoruz). Zira bunlar Kötülerse o zaman Kötülük bunun neresinde sorusunu sormak gerekiyor.

Dünya kurulduğu günden bu yana sorulan bir soru varsa o da Kötülüğün kökeniyle ilgili olandır. Oysa bu sorunun bir yanıtı yoktur ve hiç olmayacaktır. Basitçe ifade etmek gerekirse terörün belli bir bölümü karşılık vermeyle ilgilidir. Kötülük böylesine ani bir şekilde kurulu, yerleşik düzen ve sunduğu uyumlu görünüm içinden çıkabiliyorsa, bunun nedeni içinde yaşadığımız uyumlu düzenin merkezine yerleştiğinde ona çanak tutmamız, daha da iyisi onunla çok eskilere dayanan bir suç ortaklığımızın bulunmasıdır. Kötülük içimizdeki "lanetli payın", yani yabancısı olmadığımız suç duygusunun, gizli bir ilişkinin göstergesidir.

Sonuç olarak "kendini kurban etme tepisinden" söz edilebilir mi? Bu soruyu Paul Veyne'den yaptığım bir alıntıyla yanıtlayacağım: "İnsanın kendisini bu şekilde havaya uçurmayı kabul etmesi için karşısındaki düşmandan nefret etmesi ya da beyninin yıkanması yeterli değildir, bunların yanısıra tuhaf bir psikolojik tepi olarak adlandırılan ve zaman zaman karşımıza çıkan bir koşul daha var. Başka bir deyişle kendi kendini yok ederek bir kendini kurban etme tepisi vardır, ancak bu işin yüksek dozda şiirsel bir şiddet içermesi gerekir" dedikten sonra kendisi Seneca'dan şöyle bir alıntı yapıyor: "Gökyüzünde çıkan bir yangınla dünyanın sonu geldiği takdirde kim böylesine devasa bir felaketin kurbanı olmayı istemez ki?"

Bu bakış açısı konusunda bir yorumda bulunmayacağız. Söyleyebileceğimiz tek şey, bu kendi kendini kurban etme tepisinin tuhaf bir şekilde sistemin merkezinde yer alan tepiye benzediğidir.

*

Şimdi bir başka suç ortaklığından, terör adı altında, olayların birbirleriyle ilişkilerinden söz etmek istiyorum. Her ne kadar bir "Şer Ekseninden" söz edemesek de bir "Kötülük Takımyıldızı" ve terör biçimlerinin birbirine eşdeğer olduğu her türlü olayın nasıl aynı amaca hizmet ettiğinden söz edebiliriz. Son iki yıl içinde aynı amaca hizmetle ilgili çok çarpıcı bir örneğe, yani doğal güçlerin kötücül saldırısıyla birbirine karışan terörist saldırılara tanık olduğumuzu düşünüyorum. Bu terörist saldırılar aynı "Kötülük Ekseni" üzerinde yer alan doğal felaketlerle birbirine karışıyor. Bu durumda uluslararası terörizmin öngörülemeyen türden doğal bir felakete benzediğini mi yoksa Tsunaminin terörist bir eylemin eşdeğerlisi olduğunu mu söylemek gerekiyor. Kuş gribi, deli dana, atipik zatürre, New York'taki arıza, aşırı sıcaklar gibi çok sayıda anormal olayla çok sayıda "terörist" olaya tanık olduk. Kimi zaman bir grup terörist bir uçak kazasını üstlendi, kimi zaman yönetimdekiler saldırıya kaza süsü vermeye çalıştı. Condoleezza Rice, Tsunami olayını hiç çekinmeden Kötücül güçlere karşı yürütülecek ortak mücadelede tüm güçlerin zorla ya da kendi arzularıyla, karşılıklı rızaya dayalı olarak ya da şantaj yöntemiyle küresel düzenle işbirliği yapabilmesi adına "olağanüstü bir fırsat" olarak nitelendirdi. Bizi bu sınır tanımayan terörizm anlayışına doğru sürükleyip götüren şey düzenin ta kendisidir. Çünkü en sıradan düzene karşı gelme biçimi bile terörist bir olay şeklinde sunuluyor. Fiziksel nitelikteki doğal sarsıntılar bile küresel düzene bir karşı gelme biçimine dönüştü. Böylesine vahşi bir sömürülme ve denetlenmeye karşı isyan eden, böylesine "korku-

tulan" Doğa "doğallık" sözleşmesine bir son verdi. Dolayısıyla doğadaki düzensizlik, aşırı evcilleştirilme ve denetlenme arzusuna karşı yaşamsal bir tepki olarak adlandırılabilir. Tanrılar da terörist olmak isteyebilir mi? Oysa bu, neredeyse kendiliğinden yapıldı denilebilecek bir benzetmedir. Örneğin, Tsunami olayı konusunda: "Dünyayı yok ederek arındırmayı düşünecek kadar fanatik teröristler hiç korkmasınlar, bu konuda tanrılar onlardan önce davrandılar ve bu girişimin başarılı olma şansı daha yüksek" denilmiştir.

Bundan böyle her yere yayılan Kötülüğün kökünün kazınması gerekiyor. Her aşırıya kaçan olay, Kötülük düzeninin bir parçası olarak nitelendiriliyor. Dolayısıyla totaliter bir İyilik düzeninin her yeri egemenliği altına alması için bu güzel bir bahane oluşturuyor.

Bunun sorumlusu Tanrı ise o zaman da onun sorgulanması gerekir. Böylelikle İslâm ülkelerinde Tanrının neden işin içine sokulduğunu ve Katrina kasırgasının yol açtığı felaketin neden Amerika denilen tapınağı vuran gökyüzü kaynaklı terörist bir eylem olarak yorumlandığını anlarız. Bir grup terörist bir depremin sorumluluğunu bile üstlenebilir. Zira terör de tıpkı küresel güç gibi hiç kimsenin tekeli altında değildir. Hiç kimsenin küresel güce sahip olamaması onun bundan böyle şeylerin doğal gidişatı içinde yer almasını ve bu şeylerin nesnel bir şekilde olup bitmesini sağlayacaktır. Zaten bu yüzden şeylerin gidişatı içinde küresel gücün tasfiyesinin de yer aldığını söyleyebiliyoruz.

Bu düşünceye büyük felaketlerin (her nedense Tsunami ve Katrina kasırgasının) özellikle en yoksul kesime mensup insanları vurduğu söylenerek itiraz edilebilir. Dolayısıyla bu felaketler de küreselleşme (doğal olarak küreselleşme de bir felakete benzetilebilir) gibi en vahşi ayırımlama yöntemine başvuruyor. Bu doğru bir düşünce olmakla birlikte felaketlerin, bu ayırımlama

sürecinin ortaya çıkmasını sağlamanın yanısıra neyin Kötü olduğunu söyleyerek, Kötünün ortaya çıkmasını sağlayarak Kötülüğün zekâsını (entelektüel kapasitesini) geliştirmeye hizmet ettiği söylenebilir.

Şarm-el-Şeyh saldırısı da dâhil olmak üzere uluslararası turizmi hedefleyen her saldırı, bu ayırımlamayı ortaya çıkartmaktadır.

Bütün kültürlerin genel olarak birbirleriyle değiş tokuş yapmasına hizmet eden bu evrensel turizm her türlü sermaye akışının insani eşdeğerlisi, zararlı bir sızma biçimi ve kolonizasyon ve savaşın modern karşılığıdır. Teröristler, böyle bir turizm anlayışını tiksindikleri tüm değerlerin bir yansıması ve bulaşıcı bir sızma biçimi olarak algılayabilirler, zira bu turizm, çok korkutucu bir şey olmakla kalmayıp bir terör türüne benzediğinden kendisine ancak terörle karşılık verilebilir.

Böylelikle saldırıların, –teknik ve doğal– felaketlerin ve yol açtıkları sonuçların taşındığı bir manyetik alan oluşturulmakta ve bu alanda Kötülüğün nefesi kendisini hissettirmektedir. Bugün en küçük kazalar bile simgesel bir görünüme sahip olmaya çalışmakta ve hepsi de kendilerine sahip olmadıkları gizli bir amaç atfetmektedirler. *2005 Yılı En İlginç Olaylar Kitabı*'nda bütün bu olayların simgesel bir zincir, bütünsel uyumu içten içe bozmaya yönelik bir ağ gibi birbirleriyle ilişkilendirildikleri görülmektedir. Olayların hızlanmasıyla ilgili şok edici ilk örnek11 Eylül saldırısıdır.

Evrensel elektronik etkileşim sonucu dünyanın her yerinde ağların ve piyasaların gerçek zaman dilimi içinde birbirine bağlanması gibi olaylar da nasıl bir doğaya sahip olurlarsa olsun birer ağ görünümüne bürünmekte daha doğrusu simgesel bir hiperuzamda birbirlerini izlemektedirler. Saldırılar, felaketler, kazalar, salgın hastalıkların hepsi küresel düzeni ve gerçekliğin bütünsel deneti-

mini bozmaya çalışıyorlar. Zincirleme bir tepki verebiliyorlarsa bu, nesnel nedenlerinin birbirinden ya farklı olmaması ya da çizgi dışı olmasındandır. Öte yandan daha çok kendi iç mantıklarına boyun eğdikleri, kendi kendilerini gaza getirdikleri söylenebilir – birbirlerine karşı aşırı duyarlı olduklarından, aktüalitenin olağan akışı dışına çıkarak birbirleriyle ilişki kurarlar. Dion Dennis'in bize bir tür karşılaştırmalı terör fenomenolojisi sunduğu New Orleans kasırgasıyla ilgili metinde şu satırları okuyoruz: "*It looks like Hiroshima... Ironically, "the shock and wave" produced by Katrina's Gulf Coast invasion mirrored the effects of the Iraki war. New Orleans became the American Bagdad.*"[2]

Yazar, burada iki kutup arasında bir tür tuhaf çekicilik olduğunu tespit ediyor. Oysa başka "tuhaf çekicilik" örnekleri de var: Katrina ve Tsunami, Katrina ve World Trade Center (Dünya Ticaret Merkezi), Londra ve Şarm-el-Şeyh. Bu arada ortalığı kasıp kavuran kuş gribi ve Melilla bariyeri üzerindeki Afrikalılardan söz etmiyoruz... Bütün bunlar, sanki zincirleme giden bir duygusal boşalma/tepkiyle, gizli bir yasa dışı ilişkiler ağıyla ilgili. Olayların bu şekilde hızlanması normal değil. Olaylar küreselleşiyor, sanki aralarında küresel bir rekabet var. Başlangıç koşulları (nedenleri) ya da sona erme koşullarını (sonuçları) önemsemeyen olaylar birbirlerini izleme, birbirleri ardı sıra gerçekleşme konusunda aşırı duyarlılar. Bu Dennis Dion'un ifade ettiği gibi bir "kıyamet sonrası aşırı duyarlılığın" ilk belirtisi, semptomu olabilir mi? Ne dersek diyelim karşımızda yepyeni bir şey –hegemonya ve terörün çağdaşı bir olay– var. Olayların kümeler halinde sonu gelmeyecek ve çizgisel denilemeyecek bir şekilde zincirleme ör-

[2] Manzara Hiroşima'yı andırıyor. Katrina kasırgasının istila ettiği o sahil kesimine vurduğu darbe ve oluşturduğu dalga ironik bir şekilde Irak Savaşı'nın yol açtığı sonuçlara benziyor. New Orleans Amerika'nın Bağdatı gibi oldu.

gütlenmesinden söz ediyorum. Bugüne kadar olaylar sanki hep belli bir tarihsel yörüngeyi izlediler. Böylelikle onları Tarihe özgü terimlerle ifade edebiliyorduk. Oysa günümüzdeki çağdaş olayların kümelenmesini bu şekilde yorumlayamayacağımız için hareketi kavrayabilmek amacıyla okuma yöntemimizi değiştirmek, "kümelenmeye" uygun bir hale getirmek durumundayız.

HÂKİMİYETTEN HEGEMONYAYA[1]

Küreselleşme ve küresel karşıtlık oyununu kavrayabilmek için hâkimiyet ve hegemonyayı birbirinden ayırmak gerekiyor.

Hâkimiyetin en son ve en gelişmiş aşaması olan hegemonya aynı zamanda onun son evresidir.

Efendi/köle ilişkisiyle anılan hâkimiyet/egemenlik yabancılaşma, güç ilişkileri ve çatışmalara yol açma potansiyeline sahip ikili bir ilişkidir. Bu şiddete dayalı bir baskı ve özgürleşme öyküsüdür. Bu öyküde egemenler ve boyun eğenler vardır, dolayısıyla simgesel ilişkiden söz edilmesi gerekir.

Kölenin özgürleşmesi ve bu özgür kölenin efendiyi içselleştirmesiyle birlikte her şey değişmiştir. Hegemonyanın başlangıç noktası burası, yani ikili, kişisel, çelişkili bir egemenlik biçiminin ortadan kaybolup yerini –ağlardan oluşan, sanal, bütünsel bir

[1] Bu makalenin özgün başlığı: *Hâkimiyetten Egemenliğe/Can Çekişen Küresel Güç* idi. Jean Baudrillard imzalı Nisan 2005 tarihli bir metindir. Sylvère Lotringer tarafından 3 Mart 2013 tarihinde gözden geçirilmiştir.

değiş tokuş sürecine boyun eğen– egemen ya da boyun eğenlerin bulunmadığı bütünsel bir gerçekliğe bıraktığı noktadır.

Bu anlamda hegemonyanın hâkimiyete son verdiği bile söylenebilir. Başka bir deyişle köleden çok rehinesi olduğumuz Küresel düzen ve ona ait işlemsel düzeneği içselleştiriyoruz. Hâlâ simgesel egemenlik düzenine boyun eğen o eski kölelik anlayışının yerini gönüllü ya da gönülsüz rıza gösterme almıştır.

Hegemon kumanda eden, buyuran, çekip çeviren, yöneten demektir (yoksa hâkim olan ve sömüren değil). Buradan yola çıkarak "sibernetik" (*kubernetike* sözcüğünün gerçek anlamına, yani "yönetme sanatına" ulaşıyoruz. Egemenlikten farklı bir hegemonya, bir küresel güçten söz edebiliyorsak bunun nedeni ikili, kişisel, gerçek bir egemenlik biçimine değil ağlara, bütünsel hesap kitap ve değiş tokuş biçimine benzemesidir.

Hâkimiyete dıştan bir son verilebilir. Oysa hegemonya ancak içeriden müdahaleyle tersine çevrilebilir ya da tersine dönebilir. Burada birbirinden farklı neredeyse birbirine ters iki paradigma vardır: birisi devrim, yasak çiğneme, yıkıcılık (hâkimiyet) diğeri tersine çevirme, tersine dönme, kendi kendini tasfiyedir (hegemonya). Neredeyse ters diyoruz, zira devrim mekanizmaları (hâkimiyet karşıtlığı) –bu tarihsel olarak kanıtlanmıştır– hegemonyanın gelişmesine, yönlenmesine bizzat hizmet etmişlerdir.

Hegemonyanın zihinde canlandırılmasını sağlamak için onun biyolojik versiyonu olan beyin örneğinden söz edelim. Küresel bir gücün sahip olduğu hegemonik nüfuz ve dolayısıyla içinde bulunduğumuz politik durum gibi tüm diğer işlevler ana bilgisayar olarak beyne boyun eğer.

Hegemonyayı başka bir özelliğine bakarak saf ve yalın hâkimiyet anlayışından ayırabiliyorsak bunu simülakr ve simülasyon gibi temel bir olayın devreye girmesine borçluyuz. Hegemonya-

nın yolu genelleşmiş bir maskaralık, tüm göstergelerden sınırsız yararlanma, müstehcenlik, sahip olduğu değerleri küçümseme ve bu küçümseme, bu hayasızlık (kaba gösteri) aracılığıyla dünyanın geri kalanına meydan okumadan geçiyor.

Başka bir deyişle klasik, tarihsel hâkimiyetin yolu pozitif değerlere sahip otoriter bir sistemin devreye girmesi, bu değerlerle gösteriş yapması ve onları savunmasından geçiyor. Buna karşın çağdaş hegemonyanın yolu tüm değerlerin simgesel anlamda tasfiye edilmesinden geçiyor ki, bu süreç simülakr, simülasyon ve sanal terimleriyle özetlenebilir. Bu terimler tüm anlamların göstergelerini korumalarına karşın bu anlamları nasıl yitirdiklerini, sınırsız denilebilecek derecedeki bol göstergenin bundan böyle nasıl kaybolup gitmiş bir gerçeklik parodisi sunduğunu göstermektedir. Bu, hâkimiyetin sona erdiğini gösteren topyekûn bir maskaralık biçimidir. İktidar, bilindiği üzere iktidar göstergeleriyle sunulan bir parodiden başka bir şey değildir. Tıpkı, tekniğin de bir parçası olduğu savaşın, savaş göstergelerinin güdümlenmesinden başka bir şeye benzememesi gibi.

Bu bir savaş, bir iktidar maskaralığıdır. Dolayısıyla maskaralıktan ibaret bir hegemonya ya da hegemonyadan ibaret bir maskaralıktan söz edebiliriz.

Burada tüm anlamların göstergelerinin korumalarına karşın bu anlamları yitirdikleri, sınırsız denilebilecek derecedeki bol göstergeninse kaybolup gitmiş bir gerçeklik parodisi sunduğu görülmektedir.

Hegemonyayı hâkimiyetten ayıran şey, başarısızlığa uğramış bir gerçeklik ve kısa bir süre önce oluşan aktüalite dünyasında küresel boyutlarda büyük bir hızla ortaya çıkan simülasyon ilkesi, sanallığın küresel boyutlara ulaşan etkileme gücüdür. Küreselleşme, küresel bir gücün hegemonyası ancak sanal bir ortam ve ağlar

–tözlerini yitirmiş göstergelerin türdeşliği– sayesinde gerçekleştirilebilir.

Bütün bu Batı kökenli maskaralık gerçekten de gerçekliğin göstergeleri aracılığıyla yok edilmesi üstüne oturuyor. Bir kültürün türettiği "kendi kendini yok etme" (cannibaliser=kendi kendini yiyip yutma anlamında) terimini daha somut bir örnekle açıklamak gerekirse bir arabayı "yiyip yutmak" onu parçalayıp yedek parça olarak kullanmak demektir. Bir kültürü "yiyip yutmaksa" bizim yaptığımız gibi onun değerlerini bir arabayı parçalarcasına parçalayıp kullanmak, dolayısıyla tüm sistemi kullanılamaz hale getirmek demektir.

Hâkimiyet ile hegemonya arasındaki bu fark çok önemlidir, zira açıkça her kültüre özgü direniş biçimlerini belirlemektedir. Bunun yanısıra bizim içinde bulunduğumuz küresel durumun gelişme gösterebileceği bakış açılarını da belirler. Hegemonyaya hâkimiyete verdiğiniz türden bir karşılık veremezsiniz. Bu konuda yanlış bir strateji gütmemek gerekir.

Hegemonyaya karşı her türlü olumsuz yaklaşım, eleştirel düşünce üretimi, güçler arası ilişkinin baskı karşısındaki tavrı ya da yabancılaşmaya radikal öznellikle karşı çıkma gibi şeyler (sanal anlamda) güncelliğini yitirmiştir. Çünkü (sermayeyle bir ilişkisi olmayan) bu yeni hegemonik yaklaşım alaycı aklın çizdiği kıvrımlar ya da Tarihin oynadığı oyun doğrultusunda olumsuzla, yeniden harekete geçirme özelliğine sahip olumsuzluğu yutmuştur. Muazzam bir Stockholm sendromu aracılığıyla yabancılaşanlar, ezilenler, sömürülenler rehinesi oldukları sistemin yandaşı haline gelmişlerdir. Bütün bu insanlar bundan böyle sözcüğün gerçek anlamında sistemin "bir parçasına", "bu karmaşık yapının" tutsaklarına dönüşmüşlerdir, her durumda bu ağa bağlanmak zorundadırlar.

Sola hakikat adlı hayaletten başka bir şey bırakmayan küresel güç her türlü simülasyon, parodi, ironi, kendi kendini küçümseme düzeneğine el koymuştur. BNP'nin [bir banka] 1970'li yıllardaki: "Beni paranız ilgilendiriyor!" adlı hâlâ hatırlarda olan o ünlü reklamı sermayenin iğrençliğini her türlü eleştirel çözümlemeden daha güzel bir şekilde özetliyordu. Bu reklam ve tüm diğer banka mekanizmaları uzun bir süre önce ifşa edilmelerine karşın bu reklamı bir olay ve skandala dönüştüren şey formülün bizzat bankacının, hakikatin ise bizzat Kötülüğün ağzından çıkmasıdır. Hakikati bir ifşa biçiminde ortaya koyan şey eleştirel çözümleme değil, yüzde yüz bir dokunulmazlık zırhına sahip olan ve herkesin gözleri önünde "suç işleyen" egemen güçtür.

Benzer türdeki son bir açıklama da TF1 [televizyon kanalı] Genel Müdürü Patrick Le Lay'den geldi: "Gerçekçi olalım, televizyon kanalında çalışmak demek Coca Cola'nın ürününü satmasına yardımcı olmak demektir. Bir reklam tarafından sunulan mesajın algılanması için televizyon izleyicisinin beyninin bu işe uygun olması gerekir. Yaptığımız yayınların amacı iki reklam arasında seyirciyi hazır hale, yani bu işe uygun hale getirmek, onu eğlendirmektir. Biz Coca Cola'ya uygun insan beynine ait zamanı satıyoruz... Bu uygun zamanın elde edilmesinden daha güç bir iş olamaz."

Bu akıl almaz açıklamanın içerdiği profesyonel hayasızlığı (bu hayasızlığı pek çok başkasıyla paylaşmaktadır. Bu konuda Poste Télécom'un sloganı örnek olarak verilebilir: "Paranın cinsiyeti olmayabilir, ancak bu durum onun çoğalmasını engellememelidir") takdir etmek gerekir. Bu açıklama gene aynı nedenden dolayı açıkça suçlanabilir ki, tüm sağduyulu insanlar zaten böyle yaptılar.

Ancak asıl önemli olan şey bu değil. Le Lay olayında insanları asıl şaşırtan şey, onu mahkûm edenlerin bile bu küstah sözler

tarafından büyülenmesidir. Oysa bu ahlâksız küstah sözler sonu gelmez eleştirel tartışmaya özgü anlaşılmaz ifadelerin değil, daha büyük bir özgürlüğün göstergesine benzetilebilir. Sorun da zaten budur, yani zekice çekilmiş "kibirli" bir söylevle hakikate kısa devre yaptırıp, alay etmek.

Gerçekten skandal olarak adlandırılması gereken bir şey varsa o da bu teknokratik hayasızlık değil, bize özgü toplumsal ve politik oyunun temel bir kuralının bozulmasıdır, başka bir deyişle birileri yozlaşmadan, diğerleri Kötülüğün tartışılmasından söz etmektedir. Yozlaşanlar artık bu protokole uygun davranmazlarsa, oyunu hiçbir ikiyüzlü davranışa gerek duymadan açık seçik bir şekilde oynarlarsa ne olur sorusuna: ritüelleşmiş suçlama mekanizması bozulur yanıtı verilebilir. –Kapitalin kapitalistler tarafından teşhir edilmesi karşısında– gerçeği söyleme ayrıcalığını yitirebiliriz. Aslında Le Lay'nin sahip olduğumuz tek gücü elimizden aldığı, yani ifşa gücümüzü çaldığı söylenebilir. Asıl skandal budur. Aksi takdirde bu yalancı sır açıklandığında gösterilen şu anlık tepkiler nasıl açıklanabilir ki?

Le Lay Kötülüğü, İyilikten (sonsuza dek sürecek ahlâki konum) yola çıkarak ifşa etmek yerine, Kötülüğü Kötülükten yola çıkarak ifşa etmektedir. Hiç kuşkusuz bunu söylemenin en doğru yolu budur, ancak bu kabul edilemez bir şeydir. Zira hakikat İyilik tarafında kalmalıdır.

Çünkü Kötülük tarafı zeki olamaz. Oysa olan bitene bakıldığında bu küstahlaşarak (Le Pen), hayasızlaşarak (Le Lay), pornografikleşerek (Ebu Gureyb) ve hastalık düzeyinde yalan söyleyerek (Marie L.) kendini aşma biçimi, sistemin gerçek yüzünü bu kendi kendini aşma, büyüleme ve tiksindirme oyunuyla ortaya koymaktadır.

Acı gerçek budur, başka bir deyişle keskin muhalefet artık eleştirel düşüncenin değil, Kötücül zekânın ürünüdür. Zira eleştirel düşünce, artık gerçekliği çökertebilecek ve bütünsel gerçekliğe geçişi sağlayacak güce sahip değildir. Doğruyu söylemek gerekirse bu insanlık dışı durum, bu sahtekâr gerçeğin maskesi bilinçli ya da bilinçsiz oyuncular tarafından yalnızca içeriden düşürülebilir. Kötülük yalnızca Kötülük tarafından açıklanabilir, başka bir deyişle Kötülük karnından konuşur. Şu âna kadar sergilediği içten ve alenen suçlayıcı muhalefet anlayışı da dâhil olmak üzere eleştirel düşüncenin yapabileceği tek şey kendi kendini aşmaktır.

İfşa ettiği şeylerin içinde bulunduğu durumla gizlice (burada söylediklerimin bunun bir parçası olduğunun bilincindeyim) uzlaşan eleştirel söylev lanetlenmiştir. Bu söylev asla vicdansız bir söylevin o apaçık samimiyetine sahip olamayacaktır. Öyleyse en acımasız hakikatin en somut belirtilerini en kötünün olduğu yerde aramak gerekiyor. Yalnızca sergiledikleri davranış ve çektikleri söylevlerde hiçbir çelişki ve eleştirel düşünceyi kafaya takmayanlar, bu sayede hiçbir pişmanlık duymadan ve hiçbir anlamsal belirsizliğe düşmeden şeylerin içinde bulunduğu bu saçma sapan ve abartılı durumu bir tür nesnel ironi oyunuyla ortaya koymaktadırlar.

Aydınlanma Çağı ve Devrim dönemine özgü eleştirel düşünce, yani 19. ve 20. yüzyıl boyunca sermaye, meta ve gösteri çözümlemesi yapan eleştirel düşünce konusunda dinî, etnik ve dilbilimsel olaylar konusundakine benzer bir şey olmuştur. Başka bir deyişle özgün töz, tamamen ortadan kaybolup giderken biçimsel anlamda onların yeniden ortaya çıkışlarına tanık oluyoruz.

Örneğin, dinde görülen yeniden canlanma ikinci sınıf bir taklittir, zira daha önceki yüzyıllarda tanık olunan coşkuyla bir ilişkisi kalmamıştır. Bu yeniden canlanma, etkisini yitiren inancın simgesel bir örgütlenmeye benzediğini, tanrısal üstünlüğün unu-

tulup gidildiğini (belki de Tanrının öldüğünü) varsayar. Varlığını, ne yapılması gerektiği bilinemeyen, büyüsünü yitirmiş ancak her şeyin yapay bir şekilde yeniden yaşama döndürüldüğü özgün bir duruma borçludur. Dinde görülen yeniden canlanma artık inanmak için hiçbir nedenin kalmadığı bir dünya tarafından üretilen duygusal boşalma türünden bir şeydir.

Örneğin, hâlâ ilk başladığı şekilde ilerleyen güncel eleştirel düşünce artık dönüştürebilmek umuduyla çözümlenecek ya da kendisine yeni anlamlar kazandırılabilecek hiçbir şeyin kalmadığı bir dünyaya özgü ikinci sınıf bir olaydan ibarettir. Aslında bu eleştiri güncel olma özelliğini de yitirmiştir, çünkü ortada "eleştirilmesi gereken" bir durum yoktur. Biz artık bütünsel bir gerçekliğin hegemonik biçimine, kısa devrelere indirgenmiş, sanal anlamda dışsallıktan yoksun, olumsuz düşüncenin tutsak edildiği bir sisteme benzedik. Günümüzde eleştirel düşünceden geriye kalan şey tarihsel anlamda bir varlık nedeni ya da bir etkisi kalmayan doğuştan yetim olarak nitelendirilebilecek bu durumun ürünüdür.

Eleştirel düşünce günümüzde de varlığını sürdürüyor. Yabancılaşma ve gösteriyle ilgili eleştirilerin sayısı giderek artıyor, eleştirel düşünce gönderme yapılabilecek tek sıradan düşünceye dönüşünceye kadar daha da artacak. Çünkü bu sahip olduğumuz tek teselli edici (ses tonu değişip daha melankolik bir biçime sahip olmuş, yıkıcılık ve yasak çiğneme artık eski anlam ve önemlerini yitirmişlerdir) söylevdir. Böylelikle hâkimiyetten hegemonyaya geçişin tehlikeli bir üçlü parende, üçlü bir özveri gerektirdiği görülmektedir.

1. Değeri feda eden sermaye (Ekonomik ilüzyon) kendi kendini aşarak kendi karşıtına dönüşüyor.

2. Temsilî sistemi feda eden İktidar (Demokratik ilüzyon) kendi karşıtına dönüşüyor.

3. Gerçekliği feda eden sistemin tamamı (Metafizik ilüzyon) kendi karşıtına dönüşüyor.

Üçü de kendi kendilerini aşıyor. Sermaye değer aracılığıyla aşıyor. İktidar temsilî sistem aracılığıyla aşıyor. Sistem gerçeklik aracılığıyla aşıyor. Üçü sırayla hem Değer hem Temsilî Sistem hem de Gerçekliğin ötesine geçtiğinden her şey ekonomi, politika ve gerçekle ilişkisi kalmayan hegemonik bir çevreye ait bir hiperuzamda olup bitiyor.

Sermaye Değerin hem bütün dünyaya yayılması hem de tasfiyesi anlamına geliyor.

İktidar bundan böyle temsilî sistemin en kusursuz biçimine sahip, zira kendinden başka temsil ettiği bir şey yok.

Sistem, hem Gerçeğin bütünsel versiyonu hem de Sanallık tarafından tasfiye edilmiş halidir.

Hegemonya işte böyle bir biçime sahiptir.

Ekonomik İlüzyon

"Sermaye" sorusunun her durumda yeniden sorulması gerekir. Bugün hâlâ sermaye olarak nitelendirilebilecek bir şey var mıdır? Kriz diye bir şey var mıdır, varsa bu krizin özü nedir? "*Through the looking glass*" (ayna aracılığıyla) üretimin aynasının ötesine geçmeye çalışalım.

Hâlâ sömürü diye bir şey var mıdır? Hâlâ yabancılaşmadan söz edilebilir mi? Küreselleşme adı altında küresel bir pazarın rehinelerine mi (artık köleleri değil tutsakları) dönüştük? Oysa hâlâ küresel bir "pazardan" söz edilebilir mi? Kapitalizm kendi varoluş koşullarını yok etme noktasına ulaşmadı mı dersiniz?

Sorun, piyasanın ideal ve stratejik mekânını oluşturduğu genel bir değiş tokuş düzenidir. Zaten kapitalizmin sonu belki de değiş tokuşun gidebileceği en uç noktaya götürülmesiyle – gerçekliğin topyekûn tüketimiyle– gelecektir.

Belki de söz konusu olan şey artık sermaye değil, tamamıyla farklı bir şey, genelleşmiş bir değiş tokuş düzeninin yanısıra – değer ve piyasa kavramlarıyla tüm ilişkisini kesip tamamen "özgürleşmiş"– bütünsel bir değiş tokuş düzeni, yani sahip olduğu değer ilkesi adlı temel ilkeyi yitirmiş bir değiş tokuş anlayışının bütünsel bir görünüm kazanmasıdır. Tıpkı gerçeklik ilkesini yitiren bir gerçekliğin hayatta kalabilmesinin tek yolunun bütünsel bir gerçekliğe dönüşmekten geçmesi gibi.

Bunlarla karşılaştırıldığında kapitalin tarihsel biçimi o kadar da kötü görünmüyor. Sanal bir evrenle karşılaştırıldığında gerçeklik o kadar da kötü görünmüyor. Hegemonyayla karşılaştırıldığında, hâkimiyet o kadar da kötü görünmüyor.

Örneğin Web, Internet, ağlar, Blog vb. Bütün bunlar ücretsiz sunulduğundan, piyasanın ötesine geçip, herhangi bir ekonomik baskı görmeden, bütünsel bir iletişim çılgınlığına dönüşerek her yöne doğru "özgürce" yayılıyor.

Sanal bir felaket, yani paradan ve piyasadan daha iyi korunan topyekûn bir değiş tokuş sistemiyle karşı karşıyayız. İnsanın bütün bunların, yani kapitalist güçlerin katlanarak büyüyen gelişmesini frenleyebilmek, (ücretsiz, laik ve zorunlu) iletişim çılgınlığından kaçıp kurtulabilmek –zira bütün bunlar bizi kendini dayatan değiş tokuş diktatörlüğüne doğru sürüklüyor– amacıyla çekidüzen verdiği değer yasasına boyun eğmesini dileyeceği geliyor. Zira hiç kimse bu süreçten kaçamayacak.

Ağların bu gizemli ücret istememe politikası aracılığıyla şekillenen son aşama, eleştirilen ticari bir biçim kazandırılmış değiş

tokuşlar, her şeyin fiyat ve piyasa kavramlarına indirgenmesinden çok daha kötü bir şeydir. Burada (hiç kimseye hattâ "kapitalist" ya da özel politik bir güce bile ait olmayıp) topyekûn, bütünsel bir serbest ticaret, evrensel bağlantı ve kablo tesisatına özgü bir etkileme gücünden söz edilebilir.

"Kapital", piyasa, artı-değer, meta ve ödenecek fiyat çok daha kötü bir şeylere karşı alınan bir tür önleme benziyor ve o kadar da kötü görünmüyor.

Hegemonyanın –kapitalin hâkimiyetinden, kesinlikle politik bir tanıma sahip iktidardan farklı– sanal boyutu böyle bir şeye benziyor.

Demokratik İlüzyon

Bununla birlikte hegemonyanın, hâkimiyetin izlediği yolu mu izlediği veya onun karşı konulamaz bir uzantısı mı olduğu sorusunu sorabiliriz. Başka bir deyişle kendini yalnızca nihai sonuçlar düzeyinde gösteren aynı biçimle karşı karşıya olup olmadığımızı sorabiliriz. Belli bir anda, bundan böyle –her türlü içsel krizin ötesinde ancak– içsel bir felaket, yani doygunluk aşamasının (tüm olasılıkları tüketmiş her sistemde görüldüğü gibi) yol açtığı bir kendi kendine eriyip ortadan kaybolma olasılığının bulunduğu tehlikeli sayılamayacak bir biçime doğru kayıp kaymadığımızı da sorabiliriz. Bütünsel, ânında ulaşma özelliğine sahip, sonsuza dek sürüp gidecek bir iletişim dünyası tasarlayabilmek olanaksız, bu en azından tahammül edilmesi olanaksız bir düşünce.

Hegemonya iktidarın, (politik, mali, askerî, hattâ kültürel) kendi mantığına boyun eğerek sahip olduğu olasılıkları –diğerleri arasında ölümcül yazgı (şemsiye öyküsünde olduğu gibi– belki de bu ölümcül yazgı, yani sahip olunan olasılıkları gidebilecekleri en uç noktaya götürmek genelde insanlara özgü bir şey değil midir?) –gidebilecekleri en uç noktaya kadar götürmeden duramayan bir

gücün doyum noktasına ulaştığı evreye denk gelmektedir. O zaman da kapitali ya da gücü frenlemeye yönelik her eylem, sahip oldukları olasılıkları gidebilecekleri en uç noktaya kadar götürmekten alıkoyacak her eylem onlar açısından birer can simidi, "kendi belirledikleri sonun ötesindeki" son hayatta kalma şanslarıdır. Onlar kendiliklerinden denilebilecek bir şekilde aceleyle bu son noktaya doğru ilerlerken, engellemediğimiz takdirde bizi de (aceleyle) beraberlerinde sürükleyebilirler.

Bu durumda onlara bulaşmamak, geriye dönüşü olmayan inişi sürdürmelerine, yani doyuma ulaştıktan sonra ve gerçekliğin ötesine geçen bir gerçeklik anlayışı çerçevesinde kendi kendilerini yok etmelerine izin vermek acaba daha doğru bir yaklaşım olabilir mi? Felaketten kaçabilmek amacıyla onları frenlemeye de çalışabiliriz. Gücün geçirdiği şiddetli nöbetin bizi karşı karşıya bıraktığı paradoksal durum budur. (Bir kez daha aynı küresel ve evrensel sorunla insanlık ve teknolojik, cinsel, demografik vb. açıdan çok başarılı olması nedeniyle kendi sonuna doğru hızla yaklaşan bu insanlığın "aşırı gelişmeye mahkûmiyeti" konusunda da karşılaşılmaktadır).

Her şey nasıl bir iktidar düşüncesine sahip olduğunuzla ilgilidir. Var olduğu düşünülen şey zekâ ya da düşgücünün iktidarıysa bu durumda kalıcı budalalık ya da en azından iktidarın her zaman düşgücünden yoksun olmasını açıklamak (halkların ulusal egemenliği vekâleten en zararsız, yurttaşları arasında en zayıf düşgücüne sahip olanlara verme gibi bir eğilime sahip olduklarını, insanları sanki burnunun ucundan ötesini göremeyenleri, en yozlaşmış olanları seçmeye iten bir tür kötülük perisi olduğunu, bunun nedenininse iktidardakilerin yaptıkları aptallık ve yolsuzluk gösterisine tanık olma gibi gizli bir coşku duymak olduğunu varsaymak dışında) olanaksızdır (özellikle ortalığın karıştığı dönemde, yurttaşlar kitle halinde kendilerinden düşünmelerini

istemeyenlere yöneleceklerdir. Bu, politika evrenindekine benzer bir tür sessiz işbirliği ya da başka bir alanda sanat dünyasının kurduğu komplodur).

Oysa Aydınlanma Çağı ideolojisinin çok çalışıp çabalayarak ortaya koyduğu, iktidara düşgücü ya da zekâ atfeden bu demokratik ilüzyona bir son vermek gerekir. 1968 Mayısı'nda üretilen: "Düşgücü iktidara geçsin!", "Arzularınızın gerçekleştiğini düşünün!", "Hiçbir engel tanımadan zevk alın!" türünden çocukça ütopyaların gözden geçirilmesi gerekir. Sistemin gelişmesiyle birlikte sahiden gerçekleşen (daha doğrusu hipergerçekleşen) her şeyin gözden geçirilmesi gerekir.

İktidar bu ahlâki –iktidarı yadsıyanların bakış açısından iktidarın sahip olması gereken ahlâki– ütopyadan uzaklaştırıldığı, iktidarın bir parodi, bir temsil etme simülasyonu sayesinde ayakta kalabildiği ve daha çok güdümlediği topluma bir meydan okumaya benzediği varsayımı kabul edildiği, iktidarın bir tür zorunlu hayalet görevi yaptığı düşüncesi onaylandığı takdirde o zaman Bush ya da Schwarzenegger gibi insanların görevlerini başarıyla yerine getirdikleri söylenebilir. Bu durum, bir ülke ya da bir toplumun hak ettiği yöneticilere sahip olması formülüyle değil mevcut küresel gücün ortaya çıkardığı insanlar olmasıyla açıklanabilir. ABD'nin politik yapısı küresel ölçekteki hâkimiyetine birebir uygundur. ABD'nin yeryüzünün geri kalanı üstünde kurduğu hegemonyaya bakarak Bush'un da ABD'yi aynı şekilde yönettiği söylenebilir. (Hattâ küresel gücün hegemonyasının tüm diğer canlı türleri arasında yalnızca insanların sahip olduğu mutlak bir ayrıcalığa benzediği söylenebilir.)

Dolayısıyla bir alternatif düşünmeye gerek yoktur.

Ortadan kaldırılması gereken şey bizzat iktidarın kendisidir – üstelik bu yalnızca tüm geleneksel mücadelelerin özünü oluş-

turan birilerinin egemenliği altına girmeyi reddetmek amacıyla yapılmamalıdır. Bu iş aynı zamanda ve hâkimiyet kurmayı aynı şiddetle reddetmek amacıyla yapılmalıdır (hâkimiyet kurmayı reddetmek boyun eğmek kadar şiddet ve azimle gerçekleştirilseydi, çok uzun bir süre önce devrim düşleri kurmaktan vazgeçerdik). Bu açıklamalardan sonra zekânın neden iktidara sahip olmadığını ve asla sahip olamayacağını anlıyoruz, çünkü zekâ iki ayrı yadsıma sürecine boyun eğiyor. "Dünyada iktidar anlamında hiçbir güce sahip olmayan birkaç kişi olabileceğine inansam o zaman her şeyin mümkün olabileceğinden emin olabilirim." (Canetti)

Metafizik İlüzyon

Eleştirel olumsuzluğa bu şekilde bir son verilmesi çok daha radikal bir yadsıma biçimiyle, yani gerçekliğin yadsınmasıyla aynı anda gerçekleşti.

Doğru ve yanlışın ötesinde yer alan simülasyon –parodi, maskaralık, küçümseme– evrenine geçildiğinde bütün bunlar muazzam bir vazgeçirme girişimine benzemiştir. Bu her türlü tarihsel gönderen sisteminden, göstergeler düzeyine geçildiğindeyse her türlü gerçeklikten vazgeçirme girişimine benzemiştir. Bu gerçeği istikrarsız hale getirme, gerçeğe inanmama, gerçekle ilgilenmeme –ve aynı zamanda tüm değerlere değer yitirtme– stratejisidir. Vazgeçirme/caydırma stratejisi, bir yönetim ilkesine dönüşmüştür.

Söz konusu olan şey belli bir Tarihsel süreç, belli bir temsil etme biçimi, belli çelişkiler ve eleştirel bir alternatife boyun eğen "politik" bir iktidar ya da güç değildir.

Herkes tüm uzamı kaplayan iktidar göstergelerinin tuzağına düşmüş ve aynı düşünceleri paylaşır hale gelmiştir (politika dünyası ve anketler konusundaki bütün bu utanç verici kabullenilmiş suç ortaklığı ve aldatmaca dünyasına bakınız).

Bu noktadan sonra sistem düzenli bir şekilde katlanarak büyümektedir:

– Bu iş değere bağlı bir şekilde değil, değerin tasfiye edilmesine bağlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

– Temsil edilme sistemine bağlı bir şekilde değil, temsil edilme sisteminin tasfiye edilmesine bağlı bir şekilde yapılmaktadır.

– Gerçeklikten yola çıkılarak değil, gerçekliğin tasfiyesinden yola çıkılarak yapılmaktadır.

Hâkimiyet/egemenliğin kendilerine dayanılarak sürdürüldüğü her şey ortadan kaldırılmış, feda edilmiştir ki, bu da mantıksal olarak hâkimiyetin sonunu getirmiştir. Bu durum hegemonyanın yararına olmuştur.

Sistem yasadan bihaber olduğundan yaşamın tüm alanlarında kısıtlamalara bir son vermeye çalışmaktadır.

– Spekülasyon yöntemiyle değerle ilgili kısıtlamalara son vermektedir.

– Değişik güdümleme biçimleri ve paralel ağlarla temsil edilmeyle ilgili kısıtlamalara son vermektedir.

– Haberler, iletişim araçları ve sanal gerçeklik aracılığıyla gerçeklik kısıtlamasına bir son vermektedir.

Bu noktadan sonra sistem, her şeye karşı tam bir bağışıklık kazandığından, kendi ilkelerini öne sürerek onu başarısızlığa uğratabilmek olanaksızdır, çünkü sistem bu ilkelere boyun eğmeye bir son vermiştir. Bu her türlü eleştirel olumsuzluğun, her türlü hesaplaşma ve Tarihin tamamen sona ermesi demektir.

Hegemonyanın saltanatı başlamıştır.

Buna karşın artık temsil edilme düzenine, kendini ifade eden kavrama boyun eğmeyen ya da sahip olduğu görünümü korumaya çalışmayan sistem, son baştan çıkartma girişimine karşı koya-

madığından kendi yok olma koşullarına karşı aşırı duyarlı hale gelerek, kendiliğinden ve gerçeklik oranındaki önlenemez düşüş eğilimine uygun denebilecek bir şekilde henüz sona bile ermeden alelacele yepyeni bir başlangıç yapmaya çalışmaktadır.

Bütün bu kendi kendini yadsıma biçimlerinin –yalnızca ekonomik ya da politik değil aynı zamanda metafizik açıdan– en önemlisi gerçekliğin yadsınmasıdır. Bu her türlü tarihsel gönderen sisteminden vazgeçirmeyi hedefleyen muazzam girişim, bu gözden düşürme, gerçekle ilgilenmeme stratejisi parodi, küçümseme, maskaralık biçimine bürünerek bir yönetim ilkesine dönüşmektedir.

Yeni strateji –bu gerçekten de bir mutasyondur– değerler, kısaca tüm değerler sistemi, kendi kendini yadsıma, farklılıkları engellemek, yadsımak ve "beş para etmezlik" gibi hızla yaygınlaşan bir slogan üstüne oturuyor.

Zaten evrensel kavramı, insanlar arasında Batılı denilen belli bir uygarlık tarafından üretilmiş ve bu kültüre mensup olanlar arasından ayrıcalıklı bir azınlık, modern bir entelijansiya kendisini insanları felsefi ve teknik anlamda aydınlatmaya vakfetmiştir. Oysa bu evrensel kavramı insanlık (hayvanlar, bitkiler, kozmik, genelde insani nitelikler taşımayan varlıkların kavramla ilgisi yoktur) ve bizimki dışında kalan (bu kavramı ifade edecek bir terime sahip olmayan arkaik, geleneksel, Doğulu ya da Uzak Doğulu) diğer önemli kültürler açısından acaba bir şey ifade ediyor mu? Gene kendi toplumlarımızda insani değerler ve evrensel ilkelerin kalıtımsal bir görünüm kazandığı kültürlü ve uygar sınıflar dışında kalanlar için acaba bu kavram bir şey ifade ediyor mu? Batılı ülkelerde yaşayan göçmenler, kendi hallerine terk edilenler, bizim "çok gelişmiş" toplumlarımızda başka bir zihinsel evrene mensup ve dışladığımız insanlar için bu kavram ne ifade ediyor? Şu ayrıcalıklı kesime mensup, küreselleşmiş *high-tech* düzeninde

yaşayan, bütün bu *corporate people* (kurumsal konuma sahip insanlar) için, küresel bir gelişme ve giderek daha kurumsal, tecrit edici ve korumacı ortamlarda yaşayan kolektif ya da bireysel açıdan birbirinden daha başarılı insanlar için evrensel kavramı acaba ne ifade ediyor?

Yıldızlı gökyüzü, Immanuel Kant'ın söylediğinin tersine bu evrensel yasayla dalga geçiyor. Bu arada yalnızca halen yaşayanlar değil, bugüne kadar insanların çok büyük bir çoğunluğu onu hiç önemsemedi.

Evrensel bir içeriğe sahip bu söylev kendi kendini genellemekten başka bir şey yapmamıştır. Başka bir deyişle bu söylevi çekenler kendilerini tüm diğerlerinden üstün sananlardır. Bu insanların bir kısmı tüm diğerlerinden daha üstün bir kültüre sahip olduklarını düşünürken; bu kültüre mensup olanlar içinde kendisini ahlâki ve evrensel amaçların hâkimi sanan ve sözcüğün gerçek anlamında "demokratik" bir feodalite oluşturan bir azınlık vardır.

Ne olursa olsun her geçen gün dünyanın her yerinde (hem küresel güç hem de onu başarısızlığa uğratmak isteyenler tarafında) anlamını ve etkisini yitirmiş evrenseli referans olarak gösteren bir söylev çekmeye devam etmek çok ciddi bir tutarsızlıktır.

Evrensel kavramımızı göreceleştirmek amacıyla şöyle bir şey söyleyebiliriz: Dünya giderek küresel bir görünüm kazandıkça ayırımcılık da giderek daha vahşi bir görünüm sergiliyor.

Haritacıların, gerçekliğin ötesine geçen bu bölgelerle hâlâ gerçeklik göstergelerine sahip olanları birbirine karıştırıp aynı küresel hegemonya şeması içinde göstermemeleri gerekir, zira işleyiş biçimleri birbirlerinden farklıdır. Hattâ aralarındaki uçurumun giderek büyüdüğü ve henüz küreselleşmemiş bir dünyada kültürel özgünlük olarak anılan şeyin küreselleşmiş bir dünyada gerçek

bir ayırımcılığa dönüştüğü söylenebilir. Dünya küreselleştikçe ayırımcılık uygulaması da bir o kadar sertleşecektir.

Biri hipergerçek, diğeri infragerçek iki evren birbirleriyle iç içe geçmiş gibi görünmelerine karşın aslında birbirlerinden ışık yıllarıyla ifade edilebilecek ölçüde uzaklaşmaktadır. Aynı coğrafi mekânlarda sefaletin en büyüğüne mahkûm olanlar ve kapandıkları *ghetto*larda lüks bir yaşantı sürenlerle karşılaşılmaktadır. Rio'daki *favelalar*, Suudi Arabistan'daki *condominium*lar (ortak mülkiyet) bunun en uç örnekleridir. Aslında gezegenin tamamı –bu birbirlerini hiç tanımayan– iki evren arasındaki kesinkes ayırımcı ilke doğrultusunda örgütlenmektedir. Doğal olarak ötekilerin dünyasını tamamıyla egemenliği altına alan küresel güç, onu ortadan kaldırabilecek olanakların hepsine sahiptir. Bu evrenselin parçalanması demektir. Bu parçalanmanın ne gibi sonuçlara, ne türden çırpınmalara yol açabileceği hakkında –güncel durumda karşılaştıklarımız dışında (ancak bu henüz bir başlangıç)– hiçbir fikrimiz yok. Böylesine şiddetli bir ayırımcılık, giderek vahşi bir görünüm arz eden bu parçalanma sürecine ancak terörist eylemlere özgü bir şiddetle karşılık verilebilir. Karşılıklı değiş tokuşun olanaksızlaştığı bu duruma gösterilebilecek en uç tepki böyle bir şey olabilir.

Bu da bizi Avrupa'ya yönlendirmektedir ki, mevcut güncel biçimine bakarak onu bir olay-olmayan-olaya benzetebiliriz. Avrupa önce bir fikir olarak doğdu (belki de Ortaçağ'dan bu yana bir fikre benzemeden önce bir gerçekliğe sahip oldu). Her durumda onun artık bir fikir ya da bir gerçeklikten çok sanal bir gerçekliğe benzediği, yani kendisine uyum sağlamak zorunda olduğu bir simülasyon modeline gönderme yaptığı söylenebilir. Bakış açısını ne pahasına olursa olsun yansıtma gayretine bakılarak halkların iradesinin bir engel oluşturduğu söylenebilir; bu irade, olsa olsa önemsiz bir parametre ya da bir bahane görevi yapabilir. "Onay"

yukarıdan gelir, günümüzde halklar Avrupa adlı dolabın çekmecelerinde yatan bir cesede benzetilebilir.

Öte yandan bu sanal Avrupa, küresel gücün komik bir kopyasından ibarettir. Aslında Avrupa, küresel düzen içinde kendine küçük bir alan yaratmak, hattâ Amerikalı *Big Brother*'ın gülünç görünümüyle boy ölçüşen bir güç olmayı düşlemektedir. Birkaç duygusal sosyalist sarsıntı dışında Avrupa da Amerika'nın boyun eğdiği liberal ilke doğrultusunda örgütlenmekte, küresel akımlar ve devlet müdahalesinin kaldırıldığı modele uyum sağlamaya çalışmaktadır. Çünkü Avrupa bir başka oyun kuralı oluşturmaktan tamamen acizdir (bu Solun ulusal düzeydeki iktidarsızlığının aynısıdır).

Bunun sonucunda uygun hiçbir özgün politik yapı ve artık herhangi bir tarihsel nedene sahip olmayan Avrupa, bir kez daha küresel gücü örnek alarak sonu gelmek bilmeyen bir "demokratik" katılım yöntemiyle boşlukta genişlemek ve hızla çoğalmaktan başka bir şey isteyemez. Doğal olarak tüm çevre halkları da tıpkı küresel bir düzeye yükseleceğini sanan biz Avrupalılar gibi küreselleşmenin bu alt ürünü içinde yerlerini almak istiyorlar.

Aslında biz Avrupalıların küresel güç Amerika'yla kurduğu ilişki diğer ülkelerin (örneğin Türkiye'nin) Avrupa'yla kurduğu ilişkiye benziyor. Nitekim politik değerlendirmelerin hiçbirini göz önünde bulundurmadan ele alındığında, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme süreci bu paradoksal durumun açığa çıkmasını sağlayabilir. Başka bir deyişle "doğuştan" Avrupalı olan bizler de sözcüğün gerçek anlamında modern miyiz, ve hipermodern bir evrende mi yaşıyoruz? Zaten biz de bu modernleşmeye karşı direnmiyor muyuz? Bütün ülkelerde genelleşmiş değiş tokuş sürecine, şu baş döndürücü evrensel değiş tokuş düzenine indirgenemeyecek bir şeyler yok mu?

Bu iyi bir şey midir yoksa kötü bir şey mi? Bizi en iyi işbirlikçisi olarak kabul eden bu hegemonik üstünlüğe karşı direnmek mi gerekir? Dolayısıyla Fransa'nın tam da çıkma sinyalleri verdiği bir sırada Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne[2] girmek istemesinde hiçbir terslik olamaz. Bu yüzden yapılan referandumda aniden artan Hayırcıların sayısı önemli. Bu karşılıklı rızaya dayalı Evet adlı şantajdan, şu kılık değiştirip bir ültimatoma dönüşmüş referandumdan korunma konusunda gösterilen yaşamsal ya da bilinçaltının derinliklerinden yükselen tepkinin en güzel örneğidir. Böyle bir tepki göstermek için politik bir bilinç sahibi olmaya gerek yoktur; başka bir deyişle aşırı olumlu giden bir sürece, şu "ilâhi" Avrupa koalisyonuna, vicdanı rahat olanlar, evrenselin iyi yanında yer alanlara karşı gösterilen olumsuz düşünce alevinin kendiliğinden denilebilecek bir şekilde yeniden canlanmasıdır. Diğerlerinin Tarihin karanlıklarına gönderildiği söylenebilir.

Görüldüğü gibi İyi güçler, aşırı İyiliğin sapıkça etkileri konusunda tamamen yanılmışlardır. "Zaten haklı olanlara asla haklı olduklarını söylemeyiniz" bu türden bilinçsiz bir düşüncedir.

Bu hegemonyaya verilen güzel bir karşılık örneği olup olumsuzlama ya da eleştirel düşüncenin (Hayır'ın politik nedenleriyle Evet'in politik nedenleri arasında bir fark yoktur) bir sonucu değildir. Bu doyum noktasına ulaşmış bir sisteme (bir kez daha bu her türlü politik değerlendirmenin ötesine geçen) bir meydan okuma şeklinde verilen bir yanıttan başka bir şey değildir. Bu bir tersine çevirme ilkesi üretme, hegemonik ilkenin tersine çevrilebileceğini gösterme çabasıdır. Bu güzel bir "Kötülüğe Bakışta Değişiklik" örneğidir.

Bu Hegemonya çağma özgü yeni bir kafa tutma tipidir. Bu sınıflar arası ya da küresel düzeyde özgürleşmeyle ilgili bir müca-

[2] Bu metin 2005 tarihlidir. (ç.n.)

dele değildir (çünkü hegemonyanın, değiş tokuşlar ve demokrasi, yani ilke olarak hâkimiyeti başarısızlığa uğratan şeyin "özgürleşmesini" bir stratejiye dönüştürdüğünü göstermektedir. Bakınız Zanzibar'daki İngiliz hâkimiyeti; başka bir deyişle 19. yüzyılın sonunda köleleri özgür bırakan İngiltere, Doğu Afrika'yı ele geçirmiştir). Ancak bu indirgenemezlik, genelleştirilmiş küresel değiş tokuş ilkesine indirgenmesi olanaksız bir karşıtlık, yani artık tam olarak politik sayılmamakla birlikte sözcüğün gerçek anlamında metafizik ve simgesel olduğu söylenebilecek bir kafa tutmayla ilgilidir. Bu, egemen gücün ve bizim bireysel yaşamlarımızın tam merkezinde karşılaşılan bir kafa tutma, bir kırılmadır.

DİYALOG ŞANSI TANINMAYANLAR[1]

Marx, şöyle der: Bugüne kadar filozoflar dünyayı yorumlamakla yetindiler. Sıra dünyayı dönüştürmeye geldi.

Marx'a şöyle karşı çıkılabilir: Bugün dünyayı dönüştürmekle yetinemeyiz. Dünya zaten değişip dönüşüyor. Bugün acilen yapılması gereken bir şey varsa o da –dünyanın biz olmadan dönüşmemesi ve sonunda bizim içinde yer almadığımız bir dünyaya benzememesi için– bizzat bu değişim, dönüşümü yorumlamaktır.

Bugün bizden önce gerçekleştirilen tarihsel devrimlere benzemeyen –gerçekten antropolojik olduğu söylenebilecek– bir devrimle karşı karşıyayız. Başka bir deyişle bunu sahip olduğumuz tekniğin ulaştığı kusursuz bir otomatizm aşaması ve artık devre dışı bırakıldığının farkında bile olmayan insanın tamamen devre dışı bırakılması olarak adlandırabiliriz. Tekniğin küresel güce özgü hegemonik özelliklere sahip olduğu bir aşamada, insan yalnızca özgürlüğünü değil, kendi hakkında düşler kurma yetisini de yitirmektedir. Bugün insan, boyun eğdiği makinelerin onun yerini alması nedeniyle, çalışma düzenine özgü işsizliğin çok ötesine geçen zihinsel ve varoluşsal bir işsizlikle karşı karşıyadır. Bu alı-

[1] Bu bildiri *Académie de la Latinité* tarafından 19-21 Nisan 2006 tarihinde düzenlenen 13. Uluslararası " *Culture of the Difference in Eurasia: Azerbaijan - Past and Present in the Dialogue of Civilisations, Bakou*" adlı konferansta okunmuştur. Metin Rio de Janeiro (Brezilya) Educam tarafından 2006 yılında "Reference Text", Appendix 3'te Fransızca olarak yayımlanmıştır.

şılageldik anlamda teknik bir işsizlik değildir, çünkü bu makinelerin bozulmasıyla ilgili bir konu değil, tam tersine makinelerin böylesine kusursuz olmaları nedeniyle soyu sürdürmenin bile otomatikleştiği bir dünyada yaşamın anlamsızlaşması ve bir işe yaramamasıyla ilgili bir konudur. Bundan böyle başına neler geleceğini tahmin bile edemeyecek durumdaki işe yaramaz insanın ortadan kaybolmadan önce yaşayacağı son evre budur. Aslında bu tıpkı artık farkına bile varmadan boyutlarını içselleştirdiğimiz zaman ve mekân gibi doğal bir kanıta dönüşen bütünsel (dünya ölçeğindeki) bir teknik gerçekliğin başlangıç dönemi olarak adlandırılabilir.

Bu ekonomik ya da politik anlamda bir devrimden çok antropolojik ve metafizik özellikler taşıyan bir devrimdir. Devrimlerin en sonuncusu budur, bundan başka devrim olmayacaktır. Öyleyse bunu bir tür Tarihin sonu olarak nitelendirebiliriz. Ancak bu son kesinlikle diyalektik bir aşıp-ötesine-geçmenin sonucuna değil tam tersine insandan yoksun bir dünyanın başlangıcına benzemektedir. Bir Tarih öznesinden söz edebilmek mümkündür, oysa Tarihin sonuyla ilgili bir özneden söz edemiyoruz. Artık ne olumsuz düşünce üretimi var ne de tarihsel ereklilik diye bir şey.

Yorumlamaktan, üstünde düşünmekten ya da bir şeyler gerçekleştirmeyi düşlemekten, nesnel bir araca dönüştürmekten vazgeçtiğimiz, daha da iyisi onu iyileştirmek, iyileştirilebilecek bir şeye dönüştürmek, kusursuz bir hale getirmek için –bizi doğal bir şekilde arkamızdan ittiği– akıl havsala almaz girişimlerde bulunduğumuz dünyanın ulaştığı son aşama budur.

Bu dünyanın artık bize ihtiyacı yoktur. Dünyaların en güzelinin insana ihtiyacı yoktur.

Başarı/verim. İnsandan ve özgürlükten vazgeçmek. Otomatikleşme yararına insanın devre dışı bırakılması, karar sürecinin

yığınsal bir şekilde enformatik hesaplama aygıtına transfer edilmesi. Her türlü fiziksel yetersizlikten çok daha önemli bir şey olan simgesel teslimiyet, iradenin bozguna uğraması. *Sacrifizio dell'intelletto, della volunta, dell'immaginazione.*[2]

Günther Anders, Mac Arthur ve Kore Savaşı konusunda bu vazgeçişin çarpıcı örneklerinden birini sunuyor. Mac Arthur Kore'ye atom bombası atmak istiyor. Ancak politikacılar onu bu kararından vazgeçirip yerine askerî harekâtın "nesnel" politik ve ekonomik yararlarını hesaplayacak –ve sonunda onu bombayı kullanmaktan vazgeçirecek– bir dizi bilgisayar veriyorlar.

Nükleer patlama gerçekleşmiyor, ancak G. Anders, sonuçları ne olursa olsun simgesel ya da metafizik anlamda, insanın, kendisiyle doğrudan ilişkisi olmayan kararlar yararına iradesinden vazgeçmesi, insan zekâsının yapay zekâ yararına zorla alıkonması bombanın yol açabileceği tahribattan çok daha büyük bir felakete yol açabilir diyor. Bu insanın tartışmasız bir şekilde üstünlüğü kabul edilen teknik süreç yararına başına geleceklere kesinlikle boş verdiği noktadır. Hattâ bu ilâhi bir üstünlük kazandırma ya da iradenin rastlantıya bir son vermesi şeklinde bile yorumlanamaz, olsa olsa, kendisini halkların zorba yöneticilere bilerek boyun eğmesinden çok daha kalıcı bilinçli bir kölelik düzenine havale eden teknik ikizine koşulsuz, kısıtsız teslim olan düşünceden söz edilebilir. Bu elektronik hesap kitap, *engineering* ve *computerizing* düzenine geçiş felaket türünden bir olaydır. Zira iradenin başarısızlığa uğramasının ötesinde ister iktidar, ister bilgi, isterse Tarih öznesi olsun, bu olay işlemsel bir işleyiş biçimi ve insanı tüm sorumluluklarından kurtaran bir süreç yararına tüm öznelerin ortadan kaybolmasını içermektedir.

---

[2] Aklın, iradenin, düşgücünün feda edilmesi.

Mevcut iktidardan utanç duyuyor ve artık iktidarı gerçekten sırtlanacak kadar sorumluluk sahibi birilerini bulamıyoruz.

* * *

Biz yarattığımız teknik aracın kusursuz işleyişine ayak uydurabilecek varlıklar değiliz. Ürettiğimiz şeyler düşgücümüz ve yeniden canlandırma kapasitemizi çok aşmış durumda.

İlâhi özellikler kazandırılmış modeli, gerçekleştirilmiş ideal haliyle karşı karşıya kalan insan çökmektedir.

Arzu ve keyif alma alanlarında olduğu gibi düşgücü ve sorumluluk alanlarında da kapasitemizin çok ötesine geçildi. Morfolojik ve antropolojik açıdan insanın sınır tanımayan bir uyum sağlama yetisine sahip olduğu ve her türlü yeni duruma kolaylıkla ayak uydurabileceğine inanıldı ki, bu bir yanılgıdır.

İnsan, bugün teknik sürecin, *wordprocessing*'in (kelime işlem) en zayıf halkasına dönüştüğünden ortadan kaybolmak ya da *humanengineeriser* (insan mühendisliği) arasında seçim yapmaktan başka bir seçeneğe sahip değildir. Başarılı olma konusunda aradaki mesafe giderek açılıp, insan yetersizliğini sahip olduğu teknolojik parkı genişleterek telafi etmeye çalıştıkça da iş, Peter Sloterdijk'in sözünü ettiği insan parkının genişletilmesine hattâ insanın biyolojik modellemesine kadar gidebilmektedir. Yetersizliğinden utanç duyan insan, kendisini deneysel bir varlığa dönüştürmektedir.

Biz sahip olduğumuz Prometheusçu (kendi kendini aşma anlamında) sınırları allak bullak ettik. Zira ideal bir gelişme, gerçekliğin en son ve en üst aşaması da dâhil olmak üzere istisnasız her konuda başarılı olma türünden bir bakış açısı oluşturan tek kültür biziz. Ancak bizi aşıp geçen bu baş döndürücü boyutla başa çıkamıyoruz. Bundan böyle tüm modern ülkeler (Batı'nın

tamamı) ilerleme ve sınırsız gelişme konusunda kendi ürettikleri değerlere boyun eğmekten aciz durumdadırlar.

Programlama, bir düşünce, büyük bir tarihsel düşünceye benzeyen ilerlemeyi gerçek zaman diliminde gerçekleşen bir teknik işleme dönüştürdü. Tıpkı ideal bir soyutlamaya benzeyen sonsuzluk kavramının sınırsız büyüme, baş döndürücü bir bolluk sayesinde somut bir görünüme sahip olması gibi.

Bundan böyle biz de bu tersine çevrilmesi olanaksız boyutun –yeniden sınırlı bir evren yaratmaktan aciz– tutsakları sayılırız.

*

İktisatçılar her zaman doğal kaynakların sınırsız olduğunu, maddi enerjilerin tüketmekle bitmeyecek kadar çok olduğunu iddia ettiler. Enerjinin modern tanımına bakıldığında "özgürleştirilmekten" (bu, insan ve sahip olduğu tüm yeteneklerin "özgürleştirilme" modelidir) başka bir beklentisi olmayan bir şeye benzediği görülüyor.

*

Doğal kaynakların azalması ve tüketilmesiyle ilgili bunalım karşısında, iktisadi düşünce, sınırsız büyüme konusunda ileri sürdüğü postülatları çevrebilim sayesinde gözden geçirdi. Oysa aynı şeyi hep daha mutlu ve keyifli sınırsız sayıda insana sahip olma olarak adlandırılabilecek diğer postülat konusunda yapmamıştır. Bu antropolojik ilüzyon, belki de sınırlı kaynaklarla ilgili olandan çok daha önemlidir. Zira insan denen varlık da sınırlı bir güç ve yeteneğe sahiptir. Gereksinimler, arzular ve talebin sonu gelmeyeceği düşünüldüğünden (özellikle 1929 yılından bu yana) insanların ısrarla sınırsız gelişme anlayışına uygun bir şekilde sınırsız talepte bulunmaları sağlanmaya çalışıldı. Tam bu noktada bir kırılma yaşandı, yani insan denen varlık çatladı, "libidinal ve

psişik" kaynaklar tükendi. Üretim ve başarı açısından sınırsız bir şekilde sömürülebilen insanın özlem ve keyif alma konusunda belli sınırlara sahip olduğu görüldü. Özlem duyma ve keyif alma gibi duygular gelişme denilen bu yıkıp yok eden düzeneğin aşıp geçemeyeceği bir direniş hattı oluşturdu.

Hiç kimse –altı milyar canlıdan oluşan insan türü de dâhil olmak üzere– bu sağlıksız aşırı gelişmeyle bu sınır tanımayan bolluk düzenine tahammül edemez. Bolluk –özellikle de beceriksiz birinin başına zincirleme kötü şeyler gelmesine yol açmaktan bunaldığı için değil, harekete geçirdiği İyi güçlerle çok güzel şeyler yarattığı için–, kendisinden kaçıp kurtulmanın olanaksız olduğu bir şeye dönüştü.

Bu, paradoksal bir duruma benzemekle birlikte araçlar ve amaçlar, "bilim ve ahlâk" arasındaki bir çelişki ya da arzular ve bunları gerçekleştirme olanakları arasında bir dengesizliğe yol açmaz. Tam tersine bu, henüz hissedilmeyen bir arzunun hiper gerçekleşmiş halidir ki, asıl büyük bela budur.

Bu yalnızca bireysel ve kolektif düzeyde kalmayıp tüm insanlığı kapsayan bir durumdur. Bu mutluluğa maruz bırakılma ve dünyaya bir mirasyedi gibi davranma durumu karşısında herkes bir anlığına paniğe kapılmıştır.

*

Modernleşmenin başlangıcında aklın ortaya çıkmasıyla birlikte insanoğlu, kapasitesini aşmaya çalışmış ve hızlı bir özgürleşme süreciyle birlikte kişisel sınırlarının ötesine itilmiştir. Uzay macerası, bu *take-off* (sıçrama), bu kendine ait zihinsel alanın dışına kaçmayla ilgili olabilecek en akıl almaz metafordur.

Bu denge yitimi ve ölçüsüzlük ortaya ulaşılmaz bir ideali gerçekleştirmeyle ilişkisi olmayan bir tür giderek büyüyen depresyon, bir kifayetsizlik değil, bir gereğinden fazla ödüllendirme

biçiminin çıkmasına yol açmıştır. Bu insanlığa özgü oyun kuralı, simgesel oyun kuralına yön değiştirtmek olarak adlandırılabilir.

Belli bir gelişme sürecinde insan, bir biçimden diğerine çok hızlı bir şekilde geçmiştir. Bu durumda her türlü yaşamsal enerjide gizlenen olanaklarını asla sonuna kadar zorlama ve sundukları olasılıklardan fazlasını isteme koşulunun sırrını yitirebiliriz. Bu sonuna kadar zorlamamayla ilgili simgesel koşulu yaşama, teknik ve her türlü arzuya son verme yöntemiyle, bütünsel bir görünüm kazandırma yararına feda etmekle meşgulüz. Buna "sefahat âlemi" denir. Peki, *after the orgy*, yani sefahat âleminden sonra sırada ne var? Sefahat âlemi daha sonra Guido Ceronetti'nin deyimiyle şizofrenik bir kaba güldürüye dönüşüyor ya da daha doğrusu sefahat âlemi bir işkenceye, bizim Prometheusçu hırslarımızın sonuna kadar gitmekten aciz olduğumuzu doğrulayan tanrısal bir yargıya dönüşüyor.

Toplumsallaşma bile bu süreçten kaçamıyor. Yaşanan toplumsal bunalım konusunda banliyölerde görülen ayrışma bunun gösteri boyutlarına ulaşan biçimlerinden yalnızca biridir.

Bu bunalım ideal toplumsallaşma zorunluluğuna genel bir dağılmayla, ayrışmayla karşılık vermeye benziyor. Marjinal olaylar, bütün bir toplumun sistemli bir kolonizasyona benzetilen toplumsallaştırmaya karşı direnişini gizlemeye yarıyor. Yaşama tamamıyla toplumsal ve ekonomik bir görünüm kazandırmak amacıyla konulan çıta çok yüksekti.

Herkesin toplumsal ve ekonomik bir düzen arzuladığı ve geleceğin bütünleşme ve hesap kitap üstüne oturacağı türünden bir düşünceyi kim üretti? Kapitalin zorlamasıyla her şey ekonomik düzene bağımlı hale geldi ve düşünce yapıları tek bir zihinsel boyutun kölesine dönüştü. Bunun dışında kalan tüm diğer düzen girişimleri anlamsızlaştı. Oysa tüm sorunların ekonominin

sırtına yıkılması ve başarı kavramı bir tuzaktı. Sürekli gelişme ve hızlanma sayesinde her şeyin bize sanal anlamda verilmesi ya da verilecek olması bir tuzaktı. Dolayısıyla yasakların evrensel düzeyde kaldırılması, tüm haberlerin elimizin altında olması ve doğal olarak keyif alma zorunluluğu bir tuzaktı.

Bu noktaya kadar her şey, arzu ve arzunun tatmin edilmesi ile gereksinimler ve gereksinimlerin karşılanması arasında kurulan dengeye boyun eğiyordu. Bildiğimiz tüm tarihsel çatışmalar –hak arayışları, isyanlar, devrimler– bu tehlikeli durumun ürünüdür. Bugün her şey ânında gerçekleştirilebilmektedir ki bu, normal bir insanın alabileceği keyfin çok ötesinde bir duygudur. Oysa geçirdiği bin yıllık bir açlık döneminden sonra insanın gerçekleştirilmesi olanaksız arzulara sahip olacağını gösteren en ufak bir işaret yok. Bin yıllık bir kölelik sürecinden sonra insanın tamamen özgürleşmeye hazır olduğunu gösteren bir işaret de yok. Bu konuda kesin bir şey söyleyebilmek olanaksız.

Bundan böyle gerçek kırılma noktasının toplumsal değil simgesel bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle kırılma noktası, sınırları aşıp geçme ya da ayaklanmayla ilgili tüm düşsel hevesleri emip yutan bütünsel bir gerçekliğin iktidarı ele geçirdiği andır.

The despair of having everything
The despair of having nothing
The despair of being nothing
The despair of being everybody
The despair of being nobody.[3]

[3] Her şeye sahip olmanın yol açtığı çaresizlik / Hiçbir şeye sahip olmamanın yol açtığı çaresizlik / Hiçbir şey olamamanın yol açtığı çaresizlik / Herkese benzemenin yol açtığı çaresizlik / Hiç kimse olamamanın yol açtığı çaresizlik.

Bize özgü (ekonomi ve akla) indirgeyici antropolojiden yola çıkarak insanın kendisine aşırı miktarda verilen şeylerden vazgeçebileceği ya da buna karşı çıkabileceğini düşünebilmek çok zor. Daha önceki toplumların belirgin özellikleri yokluk ve kölelikken bizimki bolluk ve liberalizmdir. Ancak biz, yaşamının son evresine ulaşmış ve yoğun bakıma mahkûm edilmiş bir toplumuz.

Artık baskıya ve sömürüye değil, bolluk ve tüm sorumlulukları üstlenen bir düzene karşı koyamıyoruz. Bizim iyiliğimizi düşünerek tek başına karar alan iktidara karşı koyamıyoruz. Bu noktadan sonra başkaldırının anlamı değişiyor ve yasağı değil insanı her konuda özgür bırakan, hoşgörülü, abartılı şeffaflığı kısaca iyi günde de kötü günde de yanımızda olan İyilik İmparatorluğunu hedefliyor.

Bundan böyle iyiliğinizi isteyen her şeye karşı mücadele etmeniz gerekiyor.

*

Yeni bir meydan okuma demek, kartların yeniden dağıtılması demektir. Oysa bu yeni çağı sarıp sarmalayan genel atmosfere, bu yeni tasarlanan düzene bir göz atıldığında insan ve sahip olduğu değerlerin modasının geçtiği görülüyor.

Akıl ve Aydınlanma Çağı'nın modası geçiyor.

Evrenselin ve ideolojilerin modası geçiyor.

Tarih ve çalışmanın modası geçiyor.

Arzu ve düşgücünün modası geçiyor.

Bireyin modası geçiyor.

Ötekinin modası geçiyor.

Gerçekliğin modası geçiyor.

Ölümün modası geçiyor.

Aslında tüm eski değerlerin modasının geçtiği ve tüm olayların başka bir anlama sahip olduğu bu antropolojik kırılmanın özelliklerini ortaya koyabilmek amacıyla devreye Eukleidesçi olmayan –daha önce eşi benzeri görülmedik olanaklara sahip, ancak aynı zamanda bambaşka türden olaylarla (bunlar tarihsel nitelikte olaylar değil, öngörülemez türden, süreklilik taşımayan ve bir referanstan yoksun olaylardır. Bu olaylar kesinlikle harekete geçmiş bir karşı gücün göstergesidir) karşılaşılan hegemonik bir küresel güç tarafından oluşturulan– bir uzam fikrinin sokulması gerekir.

Modası geçen Tarih, tüm tarihsel ve politik nitelikteki –devrimler dâhil– olayların *fake* (aldatıcı) bir görünüm kazandığı bir uzamdan ibarettir. En şiddetlisi de dâhil olmak üzere tüm güncel politik olaylar modası geçmiş, kendinden başka bir şeye gönderme yapamayan bir Tarihe tanıklık eden birer kaba güldürü (fars), bu olay-hayaletine benzeyen olaylardan *–fake-events, ghost-events–* ibarettir.

Biz, Fransa'da bugün bunun dramatik bir biçime sahip olanına tanıklık ediyoruz. Modası geçen Tarih ve politika dünyası, aynı zamanda serseri devletleri örnek alarak (başarılması olanaksız bir devrimin kanıtlarına benzeyen) serseri olaylar *–rogue events–* olarak adlandırdığım şeylerin ortaya çıktığı bir döneme denk geldi.

G. Ceronetti, özet olarak bugün gerçekleştirilmesi olanaksız, neredeyse insan aklının bile alamayacağı tek devrim makinelere karşı gerçekleştirilecek olandır, diyor. Zaten bu olanaksızlık tüm diğer devrimlerin birer şizofrenik kaba güldürüye (farsa) benzemesine yol açıyor.

Bununla birlikte serseri-olaylar olarak adlandırdığım zincirleme gerçekleşen (muhtemelen terörist olaylar) belli bir tipe sahip olayları, bu gerçekleştirilmesi olanaksız devrimin güncel izi

olarak yorumluyorum. Bu olaylar Eukleidesçi olmayan yeni bir uzamda gerçekleşiyor.

Dolayısıyla olumsuz ya da eleştirel nitelikteki her şeyin bir parodiye –küresel sürecin bir tür ters kopyası ya da çıkartmasına– dönüştüğü söylenebilir.

Bu açıdan bir geriye dönüşten söz edilemez, zira hayati öneme sahip eşik aşılıp geçilmiştir, Canetti'nin sözünü ettiği o kör noktaya geri dönebilmek olanaksızdır – belli bir durum konusunda hissedilen özlem bir başkasına aktarılamaz.

Artık başka bir uzamda, güce özgü Eukleidesçi olmayan bir uzamda yaşıyoruz. Bu aynı zamanda karmakarışık, rastlantısal, katlanarak büyüyebilen, felaket üreten ve kırılmaya yol açabilen, her şeyin diğer her şeyin yerini alabildiği, nedenler ve gerçekliğin tersine çevrilebildiği bir evrendir.

NE VAR Kİ, bu Eukleidesçi olmayan uzam bundan böyle güce ait olduğu kadar güç-karşıtına da aittir. Başka bir deyişle eleştirel olandan çok daha radikal bir tersine çevirmenin gerçekleştirilebileceği, bu yeni gücün sahip olduğu silahların kendisine doğrultulmasını sağlayabilecek bir karşıtlık üretebilen ve özellikle de küresel gücün silahlarının kendisine karşı kullanılmasını sağlayabilecek bir tersine çevirmeye izin veren bir evrendir.

Hegemonya düzenine ait oyun kuralları onun varlığını, yani varoluş ilkelerini radikal bir şekilde sorgulayan (yoksa Marx'ın kendi zamanında yaptığı gibi yalnızca gerçeklik ilkesi ve ekonomik ilkeye tamamen sadık kalıp düzenin tarihsel çelişkilerini ortaya koyarak değil –zaten bu yaklaşım tüm kuramının çökmesine neden olmuştur) bir güç aracılığıyla tersine çevrilmektedir.

Burada söz konusu olan şey artık tarihsel bir devrim değil bir tür antropolojik mutasyondur.

Güncel hegemonik güç çerçevesinde bir devrim olasılığından söz edebilmek mümkün değilse o zaman bu küresel-karşıtı "Eukleidesçi olmayan" gücün gerisinde de hiçbir şey olmadığı söylenebilir.

*

Bu Eukleidesçi-olmayan uzamın parlak bir örneği, kusursuz bir serseri-olaya benzeyen 11 Eylül olayıdır.

*

11 Eylül olayında ürkütücü olan şey ikiz kulelerin maddi anlamda ortadan kaldırılmasından çok gerçekleşmesi olanaksız bir şey olarak kabul edilenden (insan gözlerine inanamıyor, bu olanaksız bir şey) artık bir kurmacaya benzemeyen bir şeye geçiştir. Zira (felaket filmlerine vb. özgü) kurmaca, bizim bağışıklık sistemimizin bir parçası haline gelmiştir. Kurmaca, düşsel ikizi sayesinde bizi gerçeklikten korur. Kurduğumuz tüm hayalleri emip yutar. Oysa 11 Eylül saldırısı, kurduğumuz tüm hayallerin –gerçekleşen bir düş, bir arzu örneği– gerçekleşmesine neden olmuştur. Oysa bu tahammül edilmesi çok güç bir duygudur, ne var ki terör bu akıl almaz gerçekleştirme sürecine geçişte –ya da daha doğrusu gerçeği fazlasıyla aşıp geçen bir süreçte– önemli bir rol oynuyor.

Zira gerçek kendisine müdahale edilebildiği ölçüde var olabilen bir şeydir. Oysa ortaya düşsel düzeyde bile olsa müdahale edilmesi olanaksız ve hiçbir şekilde yeniden canlandırılamayan bir şey çıktığında sözün kısası kendinize hâkim olamıyorsunuz.

Yatay mekânların dikey bir şekilde bombalanıp sıradan bir şekilde yıkılmasının tersine ikiz kulelerin çöküşünde dikey binalar doğrudan yatay bir şekilde vurulmuştur. Burada alışkın olduğumuz dik açılı mekân anlayışı allak bullak edilmiştir, zira İkiz Kuleler örneğin Empire State Building'in sahip olduğundan –bu

başka bir topoloji anlayışıdır– oldukça farklı bir şekilde tasarlanmış dikey bir boyuta sahiptir.

Empire State Building hâlâ sermaye ve zenginlik, rekabet ve egemenliğin Prometheusçu iradesine boyun eğen dikey bir yapıdır. Oysa ikiz kuleler ikiz olmaları nedeniyle –bu bir rastlantı değildir– kendilerinden başka bir şeyle karşılaştırılamazlar. Bunlar birbirlerine ayna görevi yapar ve kendilerinden başka bir şeyi referans olarak kabul etmezler. Birbirlerine tıpatıp benzemeleri Prometheusçu iradeye kesinlikle boyun eğmeyen bir gücün kusursuzluğunun kanıtıdır –kendi üstüne kapanma anlamında kendi kuyruğunu yutan yılana benzediği ve kusursuz (dışarı açılan bir başka pencereye sahip olmayan) bir hiperuzam oluşturduğu söylenebilir.

Kulelerden yalnızca bir tanesinin yıkılması durumunda neler olabileceği sorusu sorulabilir. Yanıt ise bu olanaksız bir şey olacaktır. Çünkü birinin yıkılması simgesel bulaşma yoluyla diğerinin de yıkılmasına yol açacaktır.

Onları olağan bir topolojiye uyup *temelden* başlayarak havaya uçurmak da olanaksızdır (1996 saldırısı başarısızlığa uğramıştı). Hiç kuşkusuz bunun teknik nedenleri olabilir, oysa asıl neden özellikle bu uzamın bir parçası olmamalarıdır (güç ilişkileri ve şiddete özgü geleneksel uzamda, bu uzama ait olmadığı için kendisiyle savaşılamayan hegemonya ile benzeşmeleridir).

Öyleyse bunları ait oldukları uzamda birbirleriyle tokuşturmak ve için için çökmelerini (yoksa havaya uçurmak değil) beklemek gerekiyor.

Teröristlerin geleneksel meydan okuma biçiminin ötesine geçerek, ülkelerin sınırlarını aşan bu yeni uzamda buldukları dahiyane bir sert karşılık verme biçimi bu yeni gücün boyuna posuna uygundur. Yeni sanal güç ancak referanstan yoksun bir uzamda

hükmedebilir ve yer değiştirebilir ya da yalnızca kendine gönderme yapabilir. Bu katlanarak artabilen güç ne birikim ne de sıradan dikey bir düzene değil, "toprakla" hiçbir ilişki kurmayan ve her türlü gerçeklik zorlamasından kaçabilen yörüngesel bir yapıya sahiptir.

Bu yörüngesel ve haddini aşan biçim hegemonyanın, hegemonik gücün sahip olduğu biçimin ta kendisidir. Bu güce ancak kesinlikle bambaşka bir uzama ait kurallarla karşı konulabilir.

Bu saldırıda sahip olunan asgari nitelikteki silahlarla elde edilen azami sonuç karşısında herkes şaşırıp kaldı. Oysa simgesel eyleme de ait olan bu yeni uzam, Eukleidesçi uzamda karşılaşılan nedenler ve sonuçlarla hiçbir şekilde karşılaştırılamayacak türden kaotik, acayip sonuçlara yol açmaktadır.

Bu simgesel eylemin en önemli özelliği yalnızca en gelişmiş teknolojileri ayartıp sırtından hançerlemesi değil, aynı zamanda bir başka stratejik uzama ait olasılıkları hemen hissedebilmesidir. Bu, cepheden saldırının değil –tüm cephesel karşı koyuşların kendilerine rağmen şeytani bir şekilde esneklik kazanma nedeni, güç ilişkilerinin ötesindeki oyun kuralında bir değişiklik yapma zorunluluğudur– gerçek anlamda asimetrik güç kullanımının yol açtığı bir şok duygusudur. Bu yanlamasına çarpma yönteminin kullanıldığı düello, tam bir dövüş sanatına benziyor (kandırmaca, rakibin boşluğunu yakalama ve enerjisini boşa harcamasını sağlama). Bu düello, günümüzde küreselleşmenin kapsama alanı içindeki tüm politik ve jeopolitik evrenin dengesini bozuyor.

*

Hegemonya alanında görülen her genişleme, aynı zamanda keza terör eylemlerinin giderek daha geniş bir coğrafyaya yayılması demektir. Bu konuda anlaşalım: Gösteri şeklinde tasarlanan terörizmin ötesine geçerek bunu bir sızma, içsel bir kasılma, küresel

gücün kendi kendisiyle boğuşma biçimi olarak görmek gerekiyor. Küresel güç içsel olarak adlandırılabilecek şu ya da bu şekilde somutlaşan –bunun adı İslâmiyet olabileceği gibi bambaşka bir şey de olabilir– karşıt bir güç salgılıyor. Bu akla gelebilecek her biçim olabilir, ancak özünde terör, bir tersine döndürme biçimidir; en aşırı biçimi zorunlu olarak ölüm içerse de şiddet içermek zorunda değildir. Ölüm içerdiğinde bu kurbanların ölümü anlamına gelmekle birlikte öncelikle teröristlerin ölümünden söz etmek gerekir. 11 Eylül saldırısı, ölümün mutlak bir silah olarak simgesel bir şekilde kullanılabileceğini gösterdi. Teröristlerin bu şekilde ölmesi kesinlikle bir intihar olarak değerlendirilemez, bu olsa olsa sistemin kendi kendini sanal bir şekilde öldürerek cezalandırmasının temsilî resmidir. Tarih boyunca tanık olunan ayaklanmalarda terör pek çok biçime bürünmüştür. Örneğin makine düşmanlarının 1820 yılında makinelere yaptıkları sabotaj ve makineleri parçalamaları, 1960'lı yılların Amerikası'nda Siyahların kendi mahallelerini yakmaları, genel grevden rehin almaya ve intihar saldırılarına bakıldığında zaman içinde tek taraflı denilebilecek intihara kadar gidebilen tartışmasız, karşılık verilmesi olanaksız –karşılıklı değiş tokuşun mümkün olmadığı– bir kendini feda etme biçimiyle karşılaşılmaktadır.

11 Eylül türü terörizmin, sözcüğün gerçek anlamında nesnel nedenleri ve sonuçları olamaz, ancak çok daha derinlerde yatan nedenleri olduğu söylenebilir. Bu politik değil, simgesel bir olaydır. Zira kendi başına bize bir başka dünyadan söz etmiyor. Olumsuz bir girişim olarak nitelendirilemeyeceği gibi politik bir hedefi de yok.

Terörizmin dünya düzenini allak bullak edemeyeceğini hepimiz biliyoruz. Terörizmin daha zekice olduğu söylenebilecek belirleyici bir etkisi var ki, o da bulaşıcı ve ele geçirilmesi olanaksız

bir biçime sahip olmasıdır. Bu da zaten küresel güçle paylaştığı bir biçimdir.

Terör sorununu böylesine karmaşık hale getiren şey de budur, zira bir biçim olarak terör eylemler ve somut eylemcilerden giderek kopmaktadır.

Zaten küresel gücün de egemenliğini sürdürebilmek amacıyla politik iktidara kesinlikle ihtiyacı yok, başka bir deyişle bu iktidarı ağlara özgü zihinsel diaspora aracılığıyla sürdürüyor (işte bu yüzden politik aktörler ve iktidardakiler dünyayı yönettiklerini sanırken aslında iktidarda falan değiller).

Terörün de aslında artık teröristlere ihtiyacı yok. Terörün gizlenmiş, sızmış ve öldürücü haliyle her yerde karşılaşıyoruz. Bölgesel ve sürekli, kılcal damarlara kadar inebilen, moleküler terör her yere yayılıyor. Dünyadaki tüm toplumlara özgü kültür terör, terörist söylev tarafından yutulup yok ediliyor –tüm haberler ve iletişim araçları onun çevresinde dolanıp duruyorlar, terör dışında kalan konular artık ikincil bir öneme sahip. Örneğin, terörizmle mücadele konusunda Riyad'da gerçekleştirilen dünya zirvesi Davos'ta gerçekleştirilen dünya ticaret zirvesiyle ya da Kyoto'daki dünya sera etkisi zirvesiyle yarışıyor. Başka bir deyişle her yerde doğal olarak alternatifi olmayan aynı işe yaramaz mücadele, aynı işe yaramaz birlik ve beraberlik söylevleriyle karşılaşılıyor. Terörizm artık evrensel bir tema, evrensel bir odak noktası, ne idiği belirsiz bir şey haline gelmiştir. Terörizm, politik ya da stratejik bir gerçeklikten çok bir kara delik, bir kör noktadır.

Bu akıl yürütmeyi gidebileceği en uç noktaya kadar götürecek olursak tüm düşgücü ve haber ağlarına sızan terörizm varlığını artık bir hayalet olarak sürdürebilir. Zira Marx'a göre Avrupa'ya komünizmin hayaleti musallat olduysa, bugün terörün hayaleti tüm dünyaya musallat olmuş durumdadır.

Yeryüzünde tek bir terörist kalmasa bile dünyanın yaşadığı psikozda hiçbir değişiklik olmayacaktır. Zaten Bin Ladin'in var olmasına ve bir şey yapmasına gerek yok; arasıra hayalet bir video göndermesi yeterli. Zaten bizzat sistem, bu terör konusundaki hiperdüşgücünü sömürüyor.

Terör söylenti gibidir kendi hakkında kehanette bulunur ve kendi kendine gerçekleşme özelliğine sahiptir. Bir kez öteki tarafa geçip deyim yerindeyse şiddetten daha şiddetli bir görünüme sahip olduğunda özerk ve –tıpkı Kötülük konusunda olduğu gibi– ne idiği belirsiz bir biçime sahip olur.

Aynı zamanda terör indirgenmesi olanaksız bir olaydır, çünkü her türlü "ihtiyati tedbir" terör adlı hayaleti kızıştırır. Bugün hükümetler düzeyinde küresel bir stratejiye dönüşen her türlü önlem ilkesinin içine düştüğü paradoks budur. Güvenlik "zararsız terör" adı altında yavaş yavaş yerleşerek tüm Batılı değerler sisteminin, yani özgürlük, demokrasi, insan haklarının altını oymaktadır. "Demokrasileri" "giderek" kendi kendilerine zarar vermeye zorlayan teröristlerin kurdukları şeytani tuzak böyle bir şeydir.

*

Bu serseri-olaylarla ilgili güzel bir örnek vermek gerekirse kaba güldürü terör karışımı bir şey olan kuş gribinden (burada teröristler vahşi ördeklerdir) söz edebiliriz.

Bu dünya çapındaki panikten, paniğin neden olduğu bu kutsal birlikten daha güzel bir maskaralık olamaz. Bu terör virüsü ve virüs terörü adı altında uluslararası toplum veremli ve saralı birine dönüştü. Bu grotesk güvenlik önlemleri adlı ahlâksızlık sayesinde giderek artış gösteren terör olayları, doğuştan bağışıklık kazanmış sapkın sonuçlara yol açmaktadır, başka bir deyişle antikor vücuda saldırmakta ve virüsten daha çok zarar vermektedir. Uluslar düzeyinde gerçek dayanışma ruhundan yoksun bir dünyada simgesel

sefaletten kurtulmanın yolu, Evrensel taklidi olarak, mutlak bir Kötülük düşlemekten geçer. Geleneksel sözleşme ya da simgesel, evrensel veya kişisel bir anlaşmanın geçerli olmadığı bir yerde aniden herkesin farkında olmadan suç ortaklığı yaptığı –ancak bu düşgücünün toptan yitiminin karşılığı olarak nitelendirilebilecek çılgınca bir nefsi müdafaa dışında hiçbir ortak şey ya da hiçbir değer üstüne oturmayan– bir tür komplo kurulur... Zira, aslında virüs *zihinsel bir şeydir* ve böylesine hızla yayılması zihinsel bağışıklıklarla simgesel korunma biçimlerinin uzun zaman önce yitirildiğini gösterir. Bir panik ortamı ancak böyle bir tasfiye sürecinden sonra ortaya çıkabilir ki, bir başka açıdan tüm dünya enformatik sistemi, anında iletişim kurulabilen ya da yayın yapabilen ağ sistemleri bunun bir parçasıdır. Bu Eukleidesçi olmayan uzamda da alınan tüm akılcı, önleyici, koruyucu karşıt önlemler bizzat bu aşırılıkları nedeniyle neredeyse kendiliğinden denilebilecek bir şekilde kendi karşıtlarına dönüşmektedirler. Bizzat güvenlik, en güzel terör aracına dönüşmektedir.

Oysa bu konuda da –yalnızca hayvanlar âleminde değil genelde insan topluluklarının yaşadığı alanda da– virüsün ortaya çıkış koşulları ve bu yeni patolojilerin kaynağının sorgulanması gerekir...

Sınırlandırma, gelişigüzellik, belli bir yere yığılma ve devasa bir akıl almaz sömürünün nasıl sonuçlanacağını düşleyebiliriz. Bunlar sanayileşme sürecinin neden olduğu zorunlu sekellerdir. Bu açıdan hayvani çevre koşulları ya da insani çevre koşulları arasında hiçbir fark yoktur; aynı koşullar, her yerde benzer viral ve bulaşıcı özelliklere sahip anormal sonuçlara yol açıyor.

Örneğin, deli dana konusundaki hayvani unlarla beslenme bir bulaşma, ensest nitelikte bir tür birbirine karıştırma biçimidir; dolayısıyla bu sorunu aşırı denetim ve temerküz kampına özgü önlemlerle çözmeye çalışmak saçma bir davranıştır (kuş gribi ko-

nusunda hayvanları müsadere etmek ve göçmen kuşları aşılamaktan daha iyi bir yöntem bulunamadı!).

*

Zaten insan denilen canlının kendisi de pek çok tohumun taşıyıcısı değil midir? Öyleyse kendisine acilen "ötenazi" (ıstırapsız ölüm) uygulanması gerekmez mi?

Peki ya, deli dana konusunda ne söylenebilir? İnsan denen canlı aslında bu zavallı deli danaya benzemiyor mu? Bizler de her düzeyde tuhaf bir hayvani un yutmakla meşgul değil miyiz?

Örneğin, üstümüze püskürtülen bütün mesajlar, şu reklâm ve iletişim araçlarından oluşan her türlü un, tıka basa yuttuğumuz ve günlük olaylar tarafından ezilip kırıntı haline getirilen şu muazzam çöp yığını, o büyük baş hayvanların yuttuğu kemik, kadavra ve iskeletlerden elde edilen unun eşdeğerlisidir. Bütün bunlar, aynı şekilde insan türünün beyninin de iltihaplanıp süngerleşmeye müsait olduğunu göstermektedir.

*

Kaba güldürü boyutlarının alabildiğine uzayıp gitmesine koşut olarak terör de giderek kök salıyor. Özellikle de İyiliğin yol açtığı terör, zira onu bir gölge gibi izleyen Kötülüğün yol açtığı terör o kadar derinlere kök salamıyor. Yaşamın tüm alanlarında en ufak bir bulaşıcı moleküle –ancak aynı zamanda her türlü anormalliğe, her türlü istisnaya, her türlü tuhaflığa– karşı önlem alma adı altında her yerde kutsal birlik parodisiyle karşılaşıyoruz. Karşı-terörden, zararsız terörden, aşırı korunma nedeniyle kendi kendini yok etmeden kaynaklanan bu vahşi ironi doğuştan-bağışıklık kazanmış devasa bir sendromun (tüm semptomlar) yerleşik bir görünüm kazanarak, Kötülüğün defedilmesi adı altında kendi kendinden tamamen kurtulabilmek, yaşanmaz hale gelen

bir dünyadan defolup gitmek amacıyla bizzat insanlık tarafından insanlık suçu işlenmesine yol açmıştır.

The New York Times'ta (kuş gribiyle ilgili) yayımlanan mizahi bir çizimde: *It's a pandemie. What should we do?* (Bu yaygın bir hastalık, ne yapmamız gerekir?), ifadesi yer almaktadır. Bush'un verdiği yanıt: *Issue a terrorist alert* (Terör alarmı verelim), şeklindedir. Böylelikle İslâm ülkelerinde Tanrının işin içine nasıl sokulduğunu ve Katrina kasırgasının yol açtığı felaketin nasıl Tanrı kökenli ancak bu kez Amerikan tapınağını vuran terörist bir eylem olarak karşılandığını anlamak kolaylaşmaktadır. Bir terörist grubu da çok ileri giderek bir depremi sahiplenebilir. Zira tıpkı küresel güç konusunda olduğu gibi artık terörü kişisel anlamda sahiplenebilecek birileri yoktur. Zaten küresel gücün de kimse tarafından sahiplenilememesi nedeniyle bundan böyle şeylerin ayrılmaz bir parçasına dönüştüğü ve nesnel gidişatına müdahil olduğu görülmektedir. Gene bu yüzden şeylerin nesnel gidişatı tarafından tasfiye edilecektir.

*

Büyük felaketlerin (ve özellikle de sonuncular: Tsunami ve Katrina) tercihen en bahtsız toplumları vurduğu –en az küreselleşme kadar zalimce bir ayırımcılık yaptığı– türünden bir itiraz gelebilir. Bu doğru olmakla birlikte bu felaketlerin aynı zamanda bu ayırımcılığın ortaya çıkmasına hizmet ettiği, neyin Kötü olduğunu gösterip, açıkladıkları görülmektedir.

Uluslararası turizmin ana hedef haline getirildiği Şarm-el-Şeyh saldırısına kadar her şey açıklayıcı bir rol oynamıştır. Tüm kültürler arasında genel bir değiş tokuş sürecine hizmet eden, tüm sermaye akışlarının insani eşdeğerlisi, sağlığa zararlı bir sızma biçimi ve kolonizasyon ile savaşın değişmiş modern biçimine benzeyen bu evrensel turizmin, teröristler tarafından nasıl tiksin-

dikleri tüm değerlerin somut karşılığı, bir tür bulaşıcı sızma biçimi olarak –ki gerçekten de öyle– algılandığını anlıyoruz. Turizm, ürkütücü bir etkinliğe, bir tür terör biçimine benzediğinden terörden başka bir karşılık göremez.

*

Böylelikle Kötülüğün nefesinin hissedildiği saldırılar, teknik ve doğal felaketler –bugün en önemsiz kazalar bile gizli bir karşı-ereklik simgesi haline getirilmektedir– aracılığıyla bir tür aktarım alanı oluşmaktadır.

Tüm dünyayı ve tüm piyasaları gerçek zaman dilimi içinde evrensel bir elektronik etkileşim sistemiyle birbirine bağlayan ağlar gibi olaylar da nasıl bir doğaya sahip olurlarsa olsunlar bir ağ gibi örgütlenmekte, daha doğrusu simgesel bir hiperuzamda birbirlerini izlemektedirler. Saldırılar, felaketler, kazalar ve salgın hastalıkların hepsi küresel düzenin parçalandığını gösteren olaylardır. Zincirleme bir şekilde olup bitmeleri ise nesnel nedenlerinin kesinlikle önemsiz ya da çok az öneme sahip olduğunu gösterir. Bunlar sanki – birbirlerine karşı hiperduyarlı ve olağan günlük olayların akışı dışında birbirleriyle iletişim halindedirler– daha çok kendi iç mantıklarına ve kendi meydan okuma biçimlerine boyun eğmektedirler.

*

Hiç kimse küresel gücü ele geçirememektedir, zira bu güç belli bir hâkimiyet anlayışının değil, kendiliğinden denilebilecek ve tersine çevrilmesi olanaksız bir mekanizmanın sonucudur. Dolayısıyla bu gücün parçalanma mekanizmasını da kimse ele geçirememekte ve durduramamaktadır. Sistem devrimden çok bu boşlukta, antropolojik kırılmanın tam merkezindeki bu gelişmeden çekinmelidir.

Zorla bütünleşme adlı hegemonya özelliklerini taşıyan süreç hızlanıp, bütünsel gerçekliği ve etkisi arttıkça bu sürece karşı çıkacak tuhaf olayların sayısında da artış görülecektir. Evrensel süreçten uzaklaştırılmayı bile beklemeden uluslararası topluluktan bilinçli bir şekilde uzaklaşan "Serseri Devlet" (İran, Filistin) sayısı artıp bunlar belli risk ve tehlikeleri göze alarak oyunu kendi belirledikleri kurallara göre oynadıkça giderek daha çok "serseri olay" olacak ve insanlar toplumdan giderek soğuyacaktır.

Hölderlin'in düşüncelerini tersine çevirirsek: "İyilikte artış görülen bir yerde Kötülük Perilerinin sayısında da artış olacaktır" (*Da, wo des Gute wâchst, wâchst auch der Genius des Bôsen*). Bu başkaldırı, sistemden kaynaklanan bütünleştirici şiddet uygulamasına karşı az çok yasadışı karşıt güçler tarafından gerçekleştirilecektir. Bu başkaldırının nedeni bilinç, irade ya da insani arzulardan çok bizzat küreselleşmeyi reddeden dünyaya özgü kötülük perisidir.

Öyleyse bu mutlak hegemonik güce uygun tek karşıt gücün irade kavramıyla hiçbir ilişkisi olmayan, kendilerine diyalog ve temsil edilme şansı tanınmayan, bilgi ve Tarih kavramlarım tanıma şansı olmayanlar tarafında aranması gerekir.

*

"Bizim kadar cansız görünmeyenler" tarafında aranması gerekir.

Bu deyim 11 Eylül saldırısından sonra Philippe Muray'nin cihad taraftarlarına (İslâm dünyasında politik-dini amaçlarla şiddete başvuranlar) yönelttiği çarpıcı sözlerdir. Muray, artık yapılabilecek bir şey kalmadığını ve bu terörizmin sonunun gelmeyeceğini düşündüğünden Batı adına onlara şöyle seslendi: "Sizi alt edeceğiz, çünkü siz bizim kadar cansız görünmüyorsunuz."

Bu sözler, dünyada kimilerinin diğerleri kadar cansız görünmediğini ifade ediyor. Dünyada kimileri bizim (Batı) kadar can-

sız görünmüyor. Dolayısıyla eğer Batı ölmüşse bir yerlerde (hattâ bizzat Batı'da) bu her türlü hegemonik güç biçimini sarsabilecek özgün bir güç olduğu anlamına geliyor. Bu İyilik imparatorluğuna Kötülük kıvılcımıyla saldırmaktır. Bu "bizim kadar cansız görünmeyenlerin" bir kısmı, gezegen boyutlarında iki dünyayı birbirinden ayıran simgesel Duvarın öteki tarafındadırlar. İspanya/Melilla'daki dikenli tellere, Meksika ya da İsrail sınırlarındaki duvarların özetlediği duruma bakarak yeni bir şiddet türüne özgü Ekvator çizgisinden söz edebiliriz. İsrail ve Meksika sınırındaki insanları dalga dalga üstüne çeken ve kışkırtan duvar sanki ayırımcılık alevinin yeniden harlamasına yol açmaktadır. Zira herkes Evrenselin bir parçası olamaz, evrensel olan tek şey ayırımcılıktır.

Eskiden totaliter güçler, şiddetli "demokrasi" dalgalarından kurtulabilmek amacıyla duvarların gerisine kapanırlardı (bunun en güzel tarihsel örneği Berlin'dir). Bugünse "demokrasiler" özgürlükten doğru bir şekilde yararlanılmasını sürdürebilmek amacıyla göçmen sürüleri ya da fanatiklere karşı koruyucu duvarlar çekmektedirler. Eskiden yalnızca Sovyetlere ait demir perde gerisinde baskı uygulanabilirken, bugün özgürlüğün yalnızca demokratik demir perde gerisinde var olabildiği görülüyor. Oysa şeffaf bile olsa çekilmiş herhangi bir duvarın bir diktatörlük ya da totaliter bir sistemin göstergesi olduğundan emin olabiliriz. Öyleyse doğru olanı yani, Batı'nm totaliter bir uzama –kendini savunmaya yönelik, kendi kırılganlığına karşı direnen bir hegemonyanınkine– dönüştüğünü kabul etmek zorundayız. Bir duvar her zaman öldürücüdür. Komünizm Berlin duvarını çektiği andan itibaren sanal anlamda yok olmuş, sonrasında da aslında kendine karşı çektiği bu duvarm gölgesinde kendiliğinden dağılıp gitmiştir.

Günümüzde İsrailliler ve çektikleri güvenlik duvarı konusunda da aynı şey söylenebilir. Korunmanın her türlüsü, içeriden

gelen ölümcül içtepilerin özgür bırakılmasından başka bir şey değildir.

Oysa ayırımcılık duvarı aracılığıyla Batı'ya yönlendirilen bu toplu göçün kendisi de önüne çıkartılacak tüm engellere karşın onları aşıp geçen yamyamca bir sızma biçimidir. Batı dünyasında bile zaten her durumda bizler, sanal anlamda çok önceden sürüldük, iade edildik, kovulduk, gizlice bir yerden bir başka yere götürüldük.

Evrensel adına uygulanan şiddetin haklılığını doğrulayacak başka bir şey olmasa ve günün birinde herkesin şiddet uygulayabileceği düşünülse bile çok büyük bir çoğunluğun asla şiddete başvuramayacağını kabul etmek durumundayız. Oysa biz, uygar Batılı uluslar, henüz yaptıklarımızın hesabını vermedik. Kanıt olarak tüm kasılmaları/kıvranmaları, bizim topraklarımızda gerçekleşmiş "serseri-olayları" gösterebiliriz. Oysa bu "politika-ötesi" olayların özelikle ekonomi ve politika terimleriyle yorumlanmaması gerekir. Zira bu durumda olaylar, politika adlı beş para etmeyen kurum tarafından yeniden ele alınacak ve bu kez oynanmakta olan şizofrenik kaba güldürünün semptomları olarak önemlerini tamamen yitireceklerdir.

*

21 Nisan 2002 tarihinde yapılan Avrupa Referandumuna Hayır oylaması, banliyöde yaşanan olaylar ve günümüzdeki CPE'ye (İlk İşe Alma Sözleşmesi) karşı yürütülen toplumsal hareket. Bütün bu olayları kendi amaçlarıyla (bir amaçları olması koşuluyla) karşılaştırdığımızda hiçbir anlama sahip olmadıklarını görüyoruz. Gerçekleşmesi olanaksız bir devrimin sıfır noktası da diyebiliriz. Bu olayları küresel düzeyde, mevcut küresel karşıtlık çerçevesinde ele alıp yorumlarsak, o zaman hangi ideolojiye sahip olurlarsa olsunlar bunları da "mikro serseri-olaylar", neredeyse içgüdüsel

denebilecek bir duygusal boşalma, şu küresel güç adlı kısıtlamaları kaldırma makinesine benzetebiliriz.

Bir yerlerde Referanduma Hayır denilmesi, bu mantık dışı ve kavranması olanaksız Hayır ya da banliyölerdeki isyan aynı zorunluluğun, başka bir deyişle "bütünleşmek" değil tam tersine bütünleşmeme, ikna edilmeme, müsadere edilmeme, herhangi bir model (özellikle de ideal olan) tarafından rehin alınmama zorunluluğunun bir sonucudur. Çünkü bu modelin gerisinde her zaman kesinlikle ölümcül bir totaliter düzenek, tartışılmaz bir yobazlık gizlenir. İşte bu anlamda belki "Diğerleri kadar cansız görünmüyorlardır".

*

Ne olursa olsun bu küresel karşılıklı meydan okuma sürecinde henüz son sözün söylenmediği ve her şeyin tam bir belirsizlik içinde olduğu söylenebilir.

Sorulacak olursa eğer, bundan böyle yalnızca iki kelime ruh halimizi özetleyebilir: MUTLAK KEYİFSİZLİK...! Sonsuz bir kötülük sürecinden geçilerek bu küresel cehenneme inildi. Gerçekle tüm bağlar koptu ve eski büyük düşlerin yerini şok dalgaları kapladı. Dünyanın her köşesinde patlak veren felaketler sanki birbirleriyle bağlantılıymışçasına üzerimize geliyor. Her yeri sarıp sarmalayan terör, herhangi bir uç/karşıt saldırı değil, tam da küresel gücün ürettiği hegemonyanın kendisidir. İktidarlar kendi güçlerini temsil etmekten başka hiçbir temsil gücüne sahip değiller artık, yalnızca göstergelerle oynayarak güdümlenmeye hazır kalabalıkları yönetiyorlar. İyilik ve ahlâk adına işlenmektedir her cinayet... "Eskiden İyilikten başka bir İyiliğe geçebilmenin yolu Kötülüğe uğramaktan geçiyordu. Bugünse Kötülükten başka bir Kötülüğe geçebilmenin yolu İyiliğe uğramaktan geçiyor." Ne kadar çok harcarsanız o kadar az harcamış olursunuz farkını yaratmak için kapitalizmin mutluluk yanılsamasına ihtiyacı var. Çürümüş bir seçkinlik için entelijansiyanın evrensellik masalına ihtiyacı var. Kibrin ve kötülüğün devamı için üçüncü sınıf demokrasiye ve inanç taklidine ihtiyaç var.

Ve daha fazla iyiliğe gereksinimi olmayan bir dünyanın karşılaştığı topyekûn çaresizlik:

"Her şeye sahip olmanın yol açtığı çaresizlik
Hiçbir şeye sahip olmamanın yol açtığı çaresizlik
Hiçbir şey olamamanın yol açtığı çaresizlik
Herkese benzemenin yol açtığı çaresizlik
Hiç kimse olamamanın yol açtığı çaresizlik."

ISBN: 978-605-9328-61-6

